

Українська Муза

ПОЕТИЧНА АНТОЛОГІЯ

Українка, Ценглевич, Попович-Боярська, Жарко,
Маковей, Дніпрова Чайка, Бердяєв, Ухач-Охорович,
Маслов-Стокіз.

Випуск 6

1908

Київ

УКРАЇНСЬКА МУЗА

Івчурчик

Українська Муза

ПОЕТИЧНА АНТОЛОГІЯ

ОД ПОЧАТКУ ДО НАШИХ ДНІВ

ПІД РЕДАКЦІЄЮ

Олекси Коваленка

Київ, 1908

SLAVIC DIVISION

SFP 2 8 1994

HARVARD COLLEGE LIBRARY

11-1-120

ДРУКАРНЯ БАРСЬКОГО ХРЕЩАТИК 40

УКРАЇНСЬКА

МУЗА

ПОЕТИЧНА АНТОЛОГІЯ

(ІСТОРИЧНА ХРЕСТОМАТІЯ)

ОД ПОЧАТКУ
ДО НАШИХ ДНІВ

ПІД РЕДАКЦІЄЮ

Олекси Коваленка

Київ, 1908

ЛЕСЯ УКРАЇНКА.

(Справжнє ім'я Лариса Петровна Косач-Квітка)

Род. 1872 р.

На літературну українську ниву виступила в 1884 р. (дванадцятилітньою дівчинкою), коли надруковано в „Зорі“ її перші поезії: „Конвалія“ і „Сафо“. Потім твори Лесі Українки друкувались в жіночому альманасі „Перший вінок“, „Зорі“, „Народі“, „Буковинському православному календарі“, „Буковинській бібліотеці для молодіжі“, „Дзвінкові“, „Літ.-Наук. Вісти“, „Новій Громаді“ і инш. і видавались окремими виданнями. В 1885 р. у Львові видаю „Вечерниці“ Гоголя, що переклала Леся, вкупі з своїм братом Михайлом Обачним. В 1892 р. Олена Пчілка (Лесина мати) видала у Львові „Книгу пісень“ Гейне, що Леся переклала разом з Максимом Ставицьким. Було видано окремі збірники поезій Лесі Українки: „На крилах пісень“ (Львів, 1900 р. і Київ, 1903 р.), і „Відгуки“, Поезії Лесі Українки написані гарною співучою мовою і переняті ширим поетичним чуттям. Вона добре знає кілька чужих мов і чимало перекладала з їх. Крім поезій, Леся Українка пише і прозою. У „Зорі“ (1889) надруковано її образок з життя—„Така її доля“ й инші, у „Дзвінкові“—казка „Біда навчить“. З більших повістей її відомі—„Жаль“ і „Над морем“. Написала вона теж кілька значних критичних розправ, що читала в Київському „Літерат. обществі“; містили їх і російські часописи. В „Літ.-Наук. Вісти“ за 1908 р.—надрукована її „Розмова“. Леся Українка, дочка письменниці Олени Пчілки, родилася в повітовому місті Звягелі (Новгороді-Волинському), проживала і в Полтавщині. Вчилася дома, бо мати не хотіла оддавати її у гімназію. Спочатку мати сама вчила її, а потім узято було учителів, які вчили її по гімназіяльній програмі. Крім того, Леся вчилася разом з братом грецької, латинської, німецької і французької мови, а потім сама вивчилася італійської і польської. Писати почала під впливом матері, яка, сама шира українка, і дочку свою вихо-

вала такою самою українкою. 1907 р. Л. Косачівна вийшла заміж за д. Квітку. Останнім часом зайнята писанням драматичних творів на класичні теми. Одна з них драм „Касандра“ надрукована в „Літ. Вістникові“ (1903). Ще раніш написала Л. Українка драму в 5 діях „Блакитна Троянда“, яка виставлялась на сцені і вміщена в збірничковій „Рада“.

Літературні джерела: 1) *Олюбовський*—Іст. літ. т. 3; 2) Доповнення, до надрукованих відомостей, ласкаво подані матер'ю письменниці О. П. Косач.

САУЛ.

Монолог

Грай, хлопче, грай, нехай голосить арфа,
Хай плачуть струни, як жінки над гробом...

Я сам себе оплакати не можу,
Бо сліз нема. Нехай ридає арфа,
Нехай я неоплаканим не згину.

Грай, хлопче грай! Нехай той голос
арфи

Заглушить голоси в моєму серці,
Ті голоси пророчі, неспокійні...
О, не на щастя став Саул пророком,—
Господь його карає віщим духом!
Саул не знає страху серед бою—
Хто бачив, щоб його рука тремтіла?
Хто бачив, як він блідне й одступає?

Прийди ж, поглянь на мене серед
ночі,

Як я блукаю по своїх хоромах
Безлюдних, темних і здіймаю руки,
І ними голову безумну закриваю,
І блідну, і тремчу, і падаю додолу,
І перед власними думками одступаю,
І власних слів жахаюся пророчих...
То не мої слова—то дух лукавий
Міні через мої уста віщує,

Що мушу я... Не слухай, хлопче, грай,
Не допусти, щоб знов я був пророком.

Грай, хлопче, грай і не дивись на
мене...

Вони лагідні, ті чорні очі,

Але на дні я бачу щось вороже...
За віщо ти ненавидиш мене?
Що завинив тобі Саул безумний?...

Не говори, не говори нічого:
Не я питав тебе, то дух лукавий.
О, зачаруй його, заворожи!
Безсильні проти його всі закляття,
Але музика має божу силу.

Не голосно,—лагідно, ніжно грай,
Хай спів твій має силу, як струмочок,
Що тихо й ніжно точить твердий камінь.
На серці в мене камінь—хай же спів твій
Його підточить і в безодню скине,
В безодню забуття...

Мій любий хлопче,
В той час, коли так солодко говорить
До мене срібний бренькіт струн тонких,
Не вірю я ні голосам пророчим,
Ні тим ворожим поглядам твоїм:
Хто грає так, ненавидить не може.
Та й за що б ти ненавидів мене?
Що значать всі славетні перемоги
Проти одного руху твоїх рук?
Я тільки вмів людей перемагати,
А ти самого духа переміг.

Чи задрісно тобі на цю корону,
Цю багряницю, цеє берло? Хлопче,
Повірь міні, без їх я щасливішим
І кращим був в той час, як пас отари
На батьківських зелених полонинах.
Нагнулася моя висока постать,
І не тьмарився мій веселий погляд,
Я простий був і думкою, і серцем.
Гай, гай! Чи міг же хто тоді подумати,

Що і Саул колись пророком стане?
Отак, так грай! Нехай бренть ле-
генько

Лагідна арфа. Це ж, немов дзвіночки
Моїх отар... Це мов гірські потоки...
Я вже було й забув їх любий гомін.
Тут у дворці я чую інші звуки,
А в гори я вихожу лиш на бій;
Тоді не чутно гомону потоків,
Їх заглушають лютий брязкіт зброї
І сурми військові...

О, що за гук?

Навіщо ти ударив військової?
Не хочу! Годі! Не вражай! Я знаю,
За віщо ти ненавидиш мене:
Ти згадуєш, що я був пастухом
І став царем, а ти вівчарь і досі.
Ти згадуєш про свій славетний вчинок,
Як ти звалив пращею філістимця.

Дитина ти, дитяча в тебе й зброя!
Ти може хтів улучить горобця,
А дав Господь, що влучив Голяфа.
Ох, що за погляд! Мов з праші камінчик!
Ти от за що ненавидиш мене:
Що ти міні не зброєю подобавсь,
А тільки арфою, що я тебе тримаю
Не тільки по неволі, бо ти сам
Займаєшся святим огнем, як граєш
Перед царем безумним. Жаль тобі
Того, кого за ворога вважаєш.
Я так тебе музикою твесою
Скував, звязав, немов залізним пуютом.
Я царь не тільки тіла, а й душі,
Душі твоєї, ти, хлопця чорняве!
І ти повстать не можеш проти мене!

Чого ти знов так дивишся на мене?
Підступний погляд твій, немов отрута.
Отрутою боротись проти мене,
Отрутою гадаєш? О, не діждеш!
Гей, де мій спис? Прибью тебе до муру,
Єхидно клята!..

О, моя дитино,
Чи це ж я вбив тебе? Ні, ні, мій спис
Не зачепив тебе... О, Боже правий,
Який же я нещасний і безумий!..
Гей, ви, раби, візьміть цього співця,

Нагородіть його, нехай іде додому,—
Він більш не буде вже ніколи грати!

Він буде грати, але тут—ніколи!
Хіба тоді, як сяде тут на троні...

Адонаї! За що мене караєш
Пророчим духом і останню пільгу,
Останню оборону одбіраєш?
Адонаї!..

Моя дитино любя!

Мій хлопчику лагідний! де ти, де ти?
Невже мене ніхто не порятуює?

—
* * *

Єреміє, зловісний пророче в залізнім ярії!
Певне серце Господь тобі дав із твер-
дого кришталю:
Ти провидів, що люд буде гнить у воро-
жій тюрмі,—
Як же серце твоє не розбилося од лю-
того жалю?
Як ти міг дочекатись, чи справдиться
слово твоє?
Роем стріли ворожі на божеє місто ле-
тіли,—
Певно чарами ти гартував тоді серце своє,
Що на йому ламалися навіть ворожії
стріли.
По війні ти на звалищах міста лишився
один,
І палкі твої сльози точили холодне ка-
міння,
І луна розлягалась така серед смутних
руїн,
Що найдальші нащадки почувли твоє го-
лосіння.
Єреміє, ти вічная туга, тебе не збагну:
Як же серце твоє не розбилося од лю-
того жалю?
Бо джерело гаряче і скелю зрива кре-
м'яну...

Так, було твоє серце з твердого, міцного
кришталю.

Де поділися?

Де поділися ви, голосні слова,
Що без вас моя туга німа?
Росточилися ви, як весняна вода
По ярах, по байраках, по балках.
Чом не станете ви, як на морі вали,
Не гукнете одважно до неба,
Не заглушите туги прибором гучним,
Не розіб'єте смутку мові душі
Міцним, напрасним натиском бурі?
Я не на те, слова, ховала вас
І напоїла кров'ю свого серця,
Щоб ви лилися, мов отрута млява,
І посідали душі, мов іржа:
Промінням ясним, хвилями буйними,
Прудкими искрами, летючими зірками,
Палкими блискавицями, мечами
Хотіла б я вас виховати, слова!
Щоб ви луну гірську будили, а не стогін,
Щоб краляли, та не труїли серце,
Щоб пісню були, а не квилінням.
Вражайте, ріжте, навіть убивайте,
Не будьте тільки дощиком осіннім,
Палайте, чи палить та не вьяліть!

* *

Все таки до тебе думка лине,
Мій занепашений, нещасний краю!
Як я тебе згадаю,
У грудях серце з туги, з жалю гине.
Ці очі бачили скрізь лихо і насилля,
А тяжчого од твого не видали;
Вони б над ним ридали,
Та сором сліз, що ллються од безсилля.
О, сліз таких вже вилито чимало,—
Країна ціла може в їх втопитись:

Доволі вже їм литись,—
Що сльози там, де навіть крові мало!

CONTRA SPERM SPERO.

Гетьте, думи, ви хмари осінні!
То ж тепера весна золота!
Чи то так у жалю, в голосінні
Проминуть молодії літа?
Ні, я хочу крізь сльози сміятись
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,—
Жити хочу! Геть думи сумні!
Я на вбогім сумнім перелозі
Буду сіяти барвисті квітки,—
Буду сіяти квітки на морозі,
Буду лити на їх сльози гіркі.
І од сліз тих гарячих ростане
Та кора ледовая, міцна,
Може, квіти зійдуть і настане
Ще й для мене весела весна.
Я на гору круту крем'яню
Буду камінь важкий підіймати,
І, вагу несучи ту страшну,
Буду пісню веселу співати.
В довгу темную нічку невидну
Не стулю ні на хвилю очей,
Все шукатиму зірку провідну,
Ясну владарку темних ночей.
Так! я буду крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Буду жити! Геть думи сумні!

ПЕРЕМОГА.

Довго я не хотіла коритись весні,
Не хотіла її вислухати,
Тії речі лагідні, знадні, чарівні
Я боялась до серця приймати.
Ні не клич мене, весно,—казала я їй,—

Не чаруй і не ваб надаремне.
 Що міні по красі тій веселій, ясній?
 В мене серце і смутне, і темне."
 А весна гомоніла: „Послухай мене!
 Все кориться міцній моїй владі:
 Темний гай вже забув зімування сумне
 І красує в зеленім наряді;
 „Темна хмара озвалася громом гучним,
 Освітилась огнем блискавиці,
 Вкрилась темна земля зіллям-рястом дріб-
 ним:
 Все кориться міні, мов цариці;
 „Хай же й темнее серце твоє оживе
 І на спів мій веселий озветься;
 Бо на його озвалося все, що живе,
 В тебе ж серце живе, бо ще б'ється!"
 Тихо думка шепоче: „Не вірь тій весні!"
 Та даремна вже та осторога:
 Вже прокинулись мрії і співи в міні...
 Весно, весно,—твоя перемога!

* *

Хотіла б я уплисти за водою,
 Немов Офелія уквітчана, безумна.
 За мною вслід плили б мої гісні,
 Хвилюючи, як та вода лагідна,
 Все далі, далі...
 І вода помалу
 Мене б у легкі хвилі загортала,
 Немов дитину в тонкий сповиток,
 І колихала б, наче любя мрія,
 Так тихо, тихо...
 Я ж, така безвладна,
 Дала б себе нести і загортати,
 Пливучи з тихим, ледві чутним співом,
 Спускаючись в блакитну ясну воду
 Все глибше, глибше...
 Потім би на хвилі
 Зостався тільки одгук невиразний
 Моїх пісень, мов спогад, що зникає,
 Забутої балади з давніх часів...
 В ній щось було таке смутне, криваве...

Та як згадати? Пісня та лунала
 Давно, давно...

А потім зник би й одгук,
 І на воді ще б колихались тільки
 Мої квітки, що не пішли зо мною
 На дно ріки. Плили б вони, аж поки
 В яку сагу спокійну не прибились
 До білих водяних лілей,—там стали б...
 Схилилися б над сонною водою
 Берез плакучих нерухомі віти;
 У тихий захист вітер би не віяв:
 Спускався б тільки з неба на лілеї
 І на квітки, що я, безумна, рвала.
 Спокій, спокій...

* *

Завжди терновий вінець
 Буде кращий, ніж пишна корона.
 Завжди величніша путь
 На Голгофу, ніж хід тріумфальний,
 Так од віку було
 Й та воно буде до віку,
 Поки житимуть люди,
 І поки ростимуть терни.
 Але стане вінцем
 Лиш тоді плетениця тернова,
 Коли вільна душею людина
 По волі квітчається терном,
 Тямячи вищу красу,
 Ніж та, що кричить на майданах:
 „Гей, хто до мене? Ходіть,
 „Я кожному в руки даюся."
 Путь на Голгофу велична тоді,
 Коли тямить людина,
 На що і куди вона йде,
 Не прагнучи інших тріумфів,
 Знаючи іншу величність,
 Ніж ту, що у-голос гукає:
 „Я, з ласки Бога, цариця,
 Бо гляньте сижу на престолі!"
 Хто ж без одваги й без волі
 На путь заблукався згубливу,
 Плачучи гірко од болю.

Дає себе тернові раниць,
Сили не маючи тільки,
Аби од тернів боронитись,—
Боже, пожальсь тої крові,
Що марно колючки напоїть!
Ліпше б вона на обличчі
Краскою втіхи заграла,
Очі комусь звеселяючи,
Десь на невинному святі...

LIED OHNE KLANG.

Якби мої думи німії
Та піснею стали без слова,
Тоді вони б більше сказали,
Ніж вся моя довга розмова.
Якби мої думи німії
На струни проречисті впали,
Зайшлись би плачем мої струни
І сміхом дитячим заграли.
Мов хвиля морська в сумну бурю,
І темна, й блискуча, й раптова,
І сонцеві рідна, й безодні
Була б моя пісня без слова.
Важкі побережні скелі
Зрива переможнее море;
Невже переможная пісня
Важкого жалю не поборе?
Невже моя пісня не хвиля?
Ой, леле! Даремні питання...
Німі мої думи, а руки
Дають лиш німії стискання.

Вечірня година.

(Коханій Мамі)

Уже скотилось із неба сонце,
Заглянув місяць в моє віконце.

Вже засвітились у небі зорі,
Усе заснуло, заснуло й горе.
Вийду в садочок, та погуляю,
При місяченьку та й заспіваю.
Як же тут гарно, як же тут тихо,—
В таку годину забудеш лихо!
Кругом садочки, біленькі хати
І соловейка в гаю чувати.
Ой, чи так красно в якій країні,
Як тут, на нашій рідній Волині!
Ніч обгорнула біленькі хати,
Немов маленьких діточок мати,
Вітрець весняний тихенько дише,
Немов діток тих до сну колише.

* * *

У кожного люду, у кожній країні
Живе такий спогод, що в його давнині
Були золоті віки,
Як пісня і слово були у шанобі
В міцних цього світа; не тільки на гробі
Складались поетам вінки.
За пишні хрїї, величні оди
Король слав поетам-співцям нагороди,
Він славу їх мав у руці;
За ввічливі станси, гучні мадрігали
Вродливиці теж нагороду давали,—
Не знали погорди співці.
І що-найпишніші дами з придворних
Вдавали на сцені субреток моторних,
Щоб слави і втіхи зажить;
Сама королева знімала корону,
Спускалась додолу з найвищого трону
Поетовій мрії служити.
Богам були рівні співці лавреати
І гордо носили коштовні шати
У панським, магнатським гурті;
Цвіли в їх і лаври, і квіти барвисті.
І навіть терни їх були позлотисті.

Кайдани—і ті золоті.

Так... в кожній країні є спогади раю,
Нема тільки в тебе їх, рідний мій краю!

Були й за гетьманів співці;

З їх деякі вічні співи зложили;
А як їх наймення? І де їх могили,

Щоб скласти хоч пізні вінці?

Цурались вони кучерявої хрїї,

І вабили очі їм інші мрії,

Не вів до палацу їх шлях,

Не оди складали, а думи народу,

Не в стансах прославили милої вроду,

А в тихих, журливих піснях...

Ті вічні пісні, ті єдині спадки

Взяли собі другі поети-нащадки

І батьківським шляхом пішли:

Ніхто їх не брав під свою оборону,

Ніхто не спускався з найвищого трону,

Щоб їм уділити хвали,

Чоло не вінчали лаврові віти,

Тернів не скрашали ні злото, ні квіти,

Страждали співці в самоті;

На їх не сяяли жупани-лудани;

Коли ж на руках їх дзвеніли кайдани,

То вже не були золоті!..

О, ГОРЕ НАМ!

О, горе тим, що вроджені в темниці,

Що глянули на світ в тюремнеє вікно!

Тюрма—це коло злої чарівниці,

Ніколи не розіб'ється воно.

О, горе тим очам, що звикли бачить
зроду,

Каміння сіре, вохкий мур цвілий:

Їм сіре здається все, як небо у негоду,

І світ, немов тюремний двір, малий.

О, горе тим рукам, що звикли у не-
волі

Носить кайдани ржаві та важкі,

На волю вирвуться, і там брудні мозолі

Їм нагадають, хто вони такі.

О, горе тим, що мають душу чесну!

Коли вони ще вірять у богів,

Благати мусять силу ту небесну:

„Пошли нам, Боже, чесних ворогів!“

О, горе нам усім! Хай гине честь,
сумління,

Аби упала ця тюремная стіна!

Нехай вона впаде і зрушене каміння

Покриє нас і наші имена!

ГРАЙ, МОЯ ПІСНЕ!

Досить невільная думка мовчала,

Мов пташка у клітці замкнута од світа,

Пісня по волі давно не літала,

Приборкана тугою, жалем пририта.

Час, моя пісне, у світ погуляти,

Росправити крильця, пошарпані го-
рем,

Час, моя пісне, по волі буюти,

Послухатъ, як вітер заграє по-над
морем.

Плинь, моя пісне, як хвиля хибкая,—

Вона не питає, куди вона плине;

Линь, моя пісне, як чайка прудкая,—

Вона не боїться, що в морі загине,

Грай, моя пісне, як вітер цей грає;

Шуми, як той шум, що круг човна
вирує.

Дарма, що одгуку вітер не має,

А шум на хвилиночку погляд чарує!

РОБЕРТ Б'ЮС, КОГОЛЬ ШОТЛАНСЬКИЙ.

(Шотланська легенда)

ЗЯСПІВ.

Спогадаймо давню давнину.

Спогадаймо повість незабутню

Про далеку вільную країну,

Про стару Шотландію слаутню.

Давня повість! і на байку схожа,—

Є в ній певні справи, єсть і мрії;

Але ж правда, наче зірка гожа,
Сипле скрізь проміння золоті.
Правда нам світитиме кріз хмари,
Ми ж далеко думкою полинем,
Ми поглядемо на військові чвари,
В давній славі спогадом поринем.

I.

Вже буде літ п'ятьсот тому:
На край шотланський вільний
Війною йшов король Едвард,
Англійський владарь сильний.
Зібрав він лицарів своїх,
Все горде пишне панство,
Щоб то шотланський вільний люд
Забрати у підданство.
По всій Шотландії йде гук
Луною голосною:
„До зброї, браття! ось іде
Король Едвард війною!
Гей, милі браття! чи у вас
Ясної зброї мало?
Хіба в шотланській стороні
Вже лицарів не стало?“
Лицарство йде, земля гуде;
Зійшлись ворожі лави...
Багато буде цього дня
Кривавої забави!
Бряжчать мечі, блищать списи
І шоломи ясні;
Гукають люто вояки,
Ржуть коні воронії.
Воюють день, воюють два,
На третій день,—ой горе!
Шотланці крикнули: „Біда!
Король Едвард нас боре!“
Англійське військо б'є-січе,
Англійська зброя сяє;
Шотланська зброя опада,
Лицарство знемагає.
А тут король Едвард спинивсь,
І сурма забреніла,
Знялась над військом короґва,
Та не барвиста—біла.
Всі стали тихо, всяк свій спис
Додолу похилиє.

Гука герольд: „Король Едвард
Шотланців призволяє
Лихую зваду залишить,
Спокій вернути краю,
Прийти до згоди без війни,
По братньому звичаю.
Так каже наш король: Хто з вас
Погодиться зі мною,
Той і маєтками, й людьми
Владатиме в спокою.
Люд простий має нам платити
Податки й десятини,
А лицарь буде вільний пан
Своєї батьківщини.
Всяк лицарь має з королем
Ходити у походи.—
За те він матиме собі
І ласку й нагороди.“
Додолу впали короґви,—
Весь гурт шотланський панський
Враз крикнув: „Згода! хай живе
Едвард, король шотланський!“
Шотланське лицарство здалось;
Але один зостався
При зброї лицарь молодий,—
Робертом Брюсом звався.
Едварду глянув він в лице,
Мов кинув блискавицю,
Здійняв і кинув ворогам
Залізну рукавицю.
Потім остроги дав коню,—
Кінь вороненький звився,
Помчав у гори, мов стріла,
В міжгіррю темнім скрився.

II.

Поїхав Роберт по шотланській землі
Здіймати народне повстання,
Гонців розіслав він по всій стороні
Скликати селян на зібрання.
Коли на широкій долині між гір
Зібралась великая рада,
Роберт тоді вийшов до люду й сказав:
„Шотланці, вчинилася зрада!
Нема в нас лицарства, нема в нас панів,—
Вони вже англійські піддані;

Та є ще в країні шотланській народ,
 Не звик він носити кайдани!
 Повстаньмо ж тепера усі, як один
 За діло братерське спільне!
 Роскуймо на зброю плуги!—Що орать,
 Коли наше поле не вільне?"
 Тут всі зашуміли, мов хвилі морські:
 „Ходімо, здобудемо волі,
 Або наші голови вільні, буйні
 Складемо на нашому полі!"
 І там на широкій долині між гір
 Селяни всі табором стали,
 Палили багаття вони цілу ніч,
 Все ясную зброю кували.
 На ранок узброєне військо було;
 Кому ж не дісталось зброї,
 Тому не забракло сокири, коси
 Та в грудях одваги міцної.
 Те військо не мало ясных корогов,
 Ні панцирів срібних, коштовних;
 На простих селянських щитах не було
 Девізів гучних красномовних.
 У цілого війська девіз був один:
 „За волю, за рідну країну!"
 Хоч слів тих ніхто на щиті не носив,
 Та в серці носив до загибуні.
 І так вони вийшли навпроти панів,
 Роберт їх провадив до бою;
 Ні одного лицаря, окрім його,
 Не мали шотланці з собою.
 Шотланське лицарство усе перейшло
 Служити в англійському війську,
 Пішло боронити мечем і щитом
 Корону і владу англійську.
 В нещасну годину шотланський народ
 Кував свою ясну зброю;
 У першому бої розбиті були,
 Багато лягло головою.
 Удруге зійшлися—недоле тяжка!
 Знов військо шотланське розбите.
 Ударили втретє—знов поле кругом
 Все трупом шотланським укрите.
 Міцна була сила потужних панів,
 І ватаги мудрі знайшлися;
 Ні в гори завести, ні в нетра загнать
 Обачні пани не далися.

Широкі долини, розлогі лани,
 Шість раз були кровью політі;
 Шість раз пролунав по Шотландії крик:
 „Шотланці, шотланці розбиті!"
 Ні зброї вони, ні своїх корогов
 Едварду до ніг не аложили,
 Та волю й країну свою боронить—
 Не стало селянської сили.
 Одні полягли, а другі розійшлись,—
 Пішли своє поле орати,
 Без війська, без слави зостався Роберт...
 Що ж має тепер він почати?
 Чи має піти, як шотланські пани,
 Едвардові зброю оддати,
 Зостатись отут в подоланій землі,
 Остатнього сорому ждати?
 Ні, краще не бачить того і не чуть,
 Як гинути буде країна...
 „Прощай, моя рідна країно! прости
 Свого безталанного сина!
 Хотів би я вільною бачить тебе,
 Але не судилося тєе...
 Далеко тепер, на чужих берегах,
 Поляжу за діло святеє."
 Так мовив Роберт і подався він геть
 На берег убогий ірланський,
 Він думав по вік не вертатися знов
 У край безталанний шотланський.
 В Ірландію мався прибуть корабель,
 Що лицарів віз в Палестину,
 На йому оддыхати хтів і Роберт
 У тую далеку чужину.
 Укупі з одважним лицарством бажав
 Піти у хрестовім поході,
 Щоб ділу святому остатнім життям
 І силою стати в пригоді.

III.

На безлюдному березі моря
 Одинока хатина стоїть,
 В тій хатині рибальській убогій
 Збройний лицарь самотний сидить.
 То Роберт. Він в вікно поглядає,
 Чи не мріють оті кораблі,
 Що везуть хрестоносців одважних
 На війну до святої землі.

Ні, не видно нічого на морі,
 Не білють вітрила ясні.
 Грає вільне широке море,
 Гомонять його хвилі гучні,
 Та Робертові сумно дивитись
 На те море веселе, буйне,—
 Як згадає він рідну країну,
 Затремтить його серце сумне.
 І Роберт, од вікна одступивши,
 Ліг на лаву і погляд підвів
 На потріскану стелю: на стелі
 Павутиння павук собі плів.
 І знічевья Роберт задивився
 На роботу того павука;
 Лицарь бачив, як прядлась помалу
 Тая нитка тендітна, тонка;
 Як павук на тій нитці спускався,
 Розколювався потім на ній,
 Щоб її до стіни причепити,
 Потім невід роскинути свій.
 Що гойднеться, то нитка й порветься,
 І додолу павук упаде;
 Але зараз же злазить угору
 І нову собі нитку пряде.
 Так шість раз той павук обривався
 І шість раз він на стелю злізав;
 Але всьоме таки утримався
 Й до стіни свою нитку прип'яв.
 Тут Роберт раптом скочив на ноги,
 Ухопив свою зброю до рук,
 І гукнув: „Та невже таки лицарь
 Менше має снаги, ніж павук?!“

IV.

Ой, то ж не сокіл-винозір
 Злетів з гори в долину,
 То прилетів юнак Роберт
 У рідную країну.
 Він на коневі воронім
 По краю пробігає,
 В остатній раз шотланський люд
 До бою він скликає:
 „До зброї всі! чи ще живе
 Міцна одвага ваша?
 За волю згинуть ми клялись,—
 А де ж присяга наша?

„Хто волі ще не одцуравсь,—
 Нехай іде до бою!
 Хто пам'ята про славу й честь,—
 До зброї хто за мною?“
 Не згас, не згас шотланський дух,
 Шотландія повстане!
 У сьомий раз, як в перший раз
 Зібралися селяни.
 Король Едвард не сподівався
 Шотланського повстання:
 Його лицарство розійшлося
 Уже на спочивання.
 Зосталась тільки поки що
 Мала частина війська
 Безпечна й смілива була
 Залога та англійська.
 Все розмовляють вояки,
 Які з війни достатки.
 Які в Шотландії король
 Збіртиме податки.
 Серед англійських вояків
 Сидять пани шотланські;
 Тепер король їм знов вернув
 Права й маєтки панські,
 То ж завтра кожен з них піде
 До рідної оселі,—
 Чого ж сидять вони такі
 Смутні та невеселі?
 Того, що душу їм гризе
 І сором, і досада,
 Здається їм, що все кругом
 Гукає: зрада! зрада!
 Англійські ж лицарі собі
 Пісень гучних співають,
 І так бадьоро на списах
 Їх короговки мають.
 Селяни тихо підійшли
 До війська за горою,
 З'явилися, наче з-під землі,
 І вдарили до бою.
 Все зашуміло, загуло,
 Мов буря-хуртовина.
 Роберт літа на воронім,
 Неначе громовина.
 Ох, лютий бій, останній бій,—
 Щаслив, хто переможе!..

Англіїці в розпачі кричать:
 „Рятуй нас, милий Боже!“
 До їх з границі поспіша
 Од короля підмога,
 Пі стріча шотланський крик:
 „Ні, наша перемога!“
 Підмога сильна надійшла,
 Але шкода, вже пізно!
 Женуть шотланці ворогів,
 Гукають в слід їм грізно:
 „Не доведеться більше вам
 Ламать чужої волі!
 Коли життя вам дороге,
 Кладіте зброю долі!“
 Шотланське військо зайняло
 Англіїців під горою;
 Нема рятунку їм, нема,—
 Складають долі зброю.
 Тоді з громади виступа
 Роберт і промовляє:
 „Отак тепер шотланський люд
 Англіїцям обявляє:
 Наш край од давна вільним був,
 Таким по вік він буде.
 Ви бачили, як прав своїх
 Боронять наші люди
 Збіра хай в Англії Едвард
 Податки й десятини,
 А всяк шотланець вільний пан
 Своєї батьківщини.
 Селянам нашим байдуже
 Про ласку й нагороди,
 Вони не підуть з королем
 За лицарством в походи.
 Тепера вашу зброю всю
 В заставі я лишаю,
 А вас додому одпушу
 По братньому звичаю.
 Ідіть, Едвардові скажіть,
 Як чули: по цій мові
 Коли не згодиться на мир,—
 Ми знов у бій готові.“
 Англіїці мовчки одійшли
 Без корогов, без зброї,
 Без радощів пішли вони
 Геть до землі рідної

І як в долину вже зійшли,
 Оглянулись на гору,—
 Роберта вгляділи вони
 Серед сільського збору.
 Укрита людом там була
 Уся гора зелена,
 А вище всіх стояв—Роберт,
 У ніг його знамена;
 Лежала й зброя вся ота,
 Що на війні забрали;
 Шотланська зброя й корогви
 Навколо його сяли.
 Роберт неначе річ держав,
 Змагався, боронився,
 Зняв потім ясний свій шолом
 І людові вклонився.
 Англіїці чули, як гукнув
 Увесь той гурт селянський:
 „Хвала і честь! нехай живе
 Роберт, король шотланський!“

V.

Так Роберт за снагу та одвагу
 Королем у Шотландії став,
 В Единбургу, преславному місті
 Привселюдно корону прийняв.
 Урочиста одправа скінчилась,
 Вийшов з церкви король на майдан.
 Люд гукає: „Робертові слава!
 Хай живе він до віку, наш пан!“
 Коли це стихло раптом гукання,
 І весь люд мов чекає чого.
 З юрби виступив гурт невеликий.—
 То обрані од люду всього.
 З їх один наперед виступає,
 Короля він поклоном віта;
 Поглядає навколо по людях
 І таку промову чита:
 „З ласки Бога й народа обраний,
 Наш королю! вітаєм тебе!
 Ми підданими влади твоєї
 Признаємо охоче себе.
 Ти веди своїм розумом ясним
 Добрий лад у рідній стороні;
 Обіцяємось ми тобі вірне
 Помагати в миру й на війні.

Та коли ти забудеш про справу
 Чести й волі народу свого,
 Схочеш інші багатчі землі
 Прилучити до панства твого,—
 Ми не підем тоді за тобою,
 Щоб чужого добра здобувать:
 Нам не тісно у рідній країні.
 Нам не треба в чужу мандрувать.
 Коли ти серед панських розкошів
 Продаватимеш люд свій панам,
 Ми сами боронити потрапим
 Ті права, що належаться нам.
 А коли ти англійській короні
 Оддаси королівство своє,—
 Знай, що в ту ганебну годину
 Пропаде й панування твоє.
 Ми тебе на державу вінчали,
 Ми тебе й розвінчаєм сами,
 І коли проти нас ти повстанеш,—
 Проти тебе повстанемо ми.
 Дай нам, Боже, радіти до віку,
 Що обрали тебе в королі,
 Хай цвіте при тобі та пишає
 Вільна воля в шотланській землі!
 —„Дай то, Боже!—Роберт їм одмовив,—
 Буду знати, на що я іду.
 Дай нам, Боже, до віку прожити
 В ширій згоді, у добрім ладу!“

VI.

Щира згода, добрий лад зостався,
 Не зламав Роберт свого слова.
 Не пропала, не пішла по вітру
 Та громадська чесная умова.
 Дивувались на шотланську волю
 І сторонні чужії люди,
 Всі казали: „Поки світа сонця,—
 У ярмі шотланський люд не буде!“
 Не пригас і не пропав ніколи
 Вільний дух шотланському народі,—
 Стала вільна сторона шотланська
 Навіть давнім ворогам в пригоді.
 Як пізніш англійці і шотланці
 Поєднались в спільную державу,
 То англійці вчилися у шотланців,
 Як любити волю, честь і славу.

І за те хвала Роберту Брюсу:
 Він борцем за рідний край з'явився.
 Так, одваги і завзяття в праці
 Він в малого павука навчився.
 Він здобув собі велику славу.
 І не вмере та слава, не поляже,
 В пісні, в слові буде вічно жити
 І про себе світові розкаже.

*
*
*

Талого снігу платочки сивенькі,
 Дощик дрібненький, холодний вітрець,
 Проліски в рідкій травиці тоненькі,
 Це була провесна, щастя вінець?
 Небо глибоке, сонце ласкавее,
 Пурпур і золото на листі в гаю,
 Пізніх троянд процвітання яскравее
 Осінь віщує—чи то ж і мою?
 Що ж, хай надходить! мене навіть радує
 Душного літа завчасний кінець;
 Провесни тільки нехай не нагадує
 Дощик дрібненький, холодний вітрець!

РОЗБИТА ЧАРКА.

На весіллі бренять чарочки,—
 Хай здорові живуть молодята!
 Хай живуть, як в гніздечку пташки,
 Хай кохаються, мов голубята!
 На весіллі хтось чарку розбив,—
 Молода на посаді сумує,
 Молодий смутно чоло схилив;—
 Не журіться, „то щастя, віщує“!
 На весіллі музика гучна,
 То ж то шпарко та весело грає!
 Ох, я знаю, комусь то вона
 Безталаннее серденько крає!..
 І розбилось од жалю свого
 Серце смутне... Чи хто тебе чує?

Чи не скаже хто часом того,
Що розбитеє серце віщує?..

З САМСОНА

(На біблейську тему)

Пливає Божая країна
І ясні хвилі Йордана,—
Хоч і в неволі Палестина
І лютим ворогом забрана...
Вже переможці стали станом
В долині красній та розкішній,
Під пальмами, над Йорданом,
Далеко чуть їх гомін втішний.
А ватаг їх? О, як для його
Веселий, радісний цей ранок,—
Багато злата дорогого,
І срібла, і вродливих бранок
Добув він. Не війна кривава
Йому дала це,—ні, Даліла:
Пі була це мудра справа,—
Вона дух сильний той зломила.
Рад філістимець. Гомін, гуки;
Радіє люд. Божниці димні
Од пахошів, здійнявши руки,
Святці співають вдячні гімни
Своєму божищу Ваалу,
У голос бога вихваляють,
Що він оддав їм на поталу
Всю Палестину, і співають
Хвалу Далілі, що придбала,
Для свого люду славу вічну;
Вона Самсона подолала,
Зломила силу ту величну.
І утішається Даліла,
Що славою за зраду вкрита.
У очах втіха заясніла,
Усмішка грає гордовита.
Гукає владарь:—Приведіте
Самсона бранця у палати,
Перед мене постановіте,
Його бажаю повидати!—
Покірні кинулися слуги,

Біжать чинить владаря волю;
Ведуть Самсона для наруги,
Хай бачать всі його недолю.
Кайдани тяжкі на Самсоні,
Сліпий, сумний він і без сили.
Ввели його і при колоні
В порога там постановили.
Розлігся гомін, сміх, наруга,
І жарти прикрії чувати:
—Самсоне! Де твоя потуга?
Чи ти забувся воювати?
Самсон стоїть, мов скам'янілий,
Блідий і мовчки вислухає
Оту зневагу: гнів безсилий
У грудях стиснутих бурхає.
Аж ось зненацька він здригнувся,—
До його слуху долетіли
Слова вразливі і почувся
Єхидний, прикрий сміх Даліли:
—Здоров, Самсоне! Твоя мила
Тебе вітає!—Тая мова
Самсона серце в край вразила,
Не вдержав він гіркого слова:
—О, гадино! Моєї муки
Тобі, несита, ще не досить?!—
Самсон здійняв безсилі руки
І в голос Бога помсти просить:
—Ой, Боже помсти, Адонаю!
Вволи мою останню волю:
Хай з ворогами й я сконаю
Та дай помститись за недолю,
За сором мій і мого люду!
Дай силу давню на хвилину!
Верни міні її,—хай буду
Я знов потужним на годину!—
Вмолив він Бога тим благанням,
В Самсона знову уступила
В останній час перед сконанням
Незмірняя, нелюдська сила.
Тоді колону обійнявши,
Потряс він дужими руками,—
І стеля рушилась і, впавши,
Його покрила з ворогами!

КОНВАЛІЯ.

Росла в гаю конвалія
 Під дубом високим,
 Захищалась од негоди
 Під віттям широким.
 Та не довго навтішалась
 Конвалія біла,—
 Її рука чоловіча
 Віку вкоротила.
 Ой понесли конвалію
 У високу залу,
 Понесла її з собою
 Панночка до балю.
 Ой, на балі веселая
 Музиченька грає,
 Конвалії та музика
 Бідне серце крає.
 То ж панночка в веселому
 Вальсі закрутилась,
 А в конвалії головка
 Повьяла, схилилась.
 Промовила конвалія:
 „Прощай, гаю милий!“
 І ти, дубе мій високий,
 Друже мій єдиний!“
 Та й замовкла. Байдужою
 Панночка рукою
 Тую квіточку зівьялу
 Кинула додолу.
 Може, й тобі, моя панно,
 Колись доведеться
 Згадать тую конвалію,
 Як щастя минеться.
 Не довго й ти, моя панно,
 Будеш утішатись,
 Та по баях у веселих
 Таночках звиветься.
 Може колись оцей милий,
 Що так любить дуже,—
 Тебе, квіточку зівьялу,
 Залишить байдуже!..

НАДІЯ.

Ні долі, ні волі у мене нема,
 Зосталася тільки надія одна:
 Надія вернутись ще раз на Україну,
 Поглянути ще раз на рідну країну,
 Поглянути ще раз на синій Дніпро,—
 Там жити, чи вмерти, міні все одно;
 Поглянути ще раз на степ, могилки,
 В останнє згадати палкі гадки...
 Ні долі, ні волі у мене нема,
 Зосталася тільки надія одна.

ДО ТОВАРИША.

Чи згадали хоч раз ви про мене,
 Як про вас я спогадую, хвора?
 Як ростинам бракує життя в вохкій тьмі,
 Так обом нам бракує простора.
 Ох, тепера мене у недолі моїй
 Не один добрий друг потішає:
 „Не годиться журитись в пригоді такій,
 Адже іншим ще гірше буває!“
 Та які це слова і даремні, й нудні,
 Хоч порадики ширі й охочі.
 Якби знали ці люди, які то сумні
 Дні без сонця, без місяця ночі!
 Та ще гірше, ніж болі й неволя тісна
 Це єдина думка вбиває,
 Ця розвага людська і ганебна, й страшна:
 „Адже іншим ще гірше буває!“
 В тім і жаль, що хоч би ми черпати могли
 Непомірними чашами горе,
 Скільки б ми таких кубків гірких не
 пили,—
 Ще зостанеться ціле море,
 В тім і лихо, що скільки б вінків не плели,
 Для робітників діла і слова,
 Скільки б терну на тії вінки не стяли,—
 Ще зостанеться ціла діброва!

Хто зо сну прокинувся, хай щастя забуде.
Йому вже до щастя нема вороття!

ТРАГЕДІЯ.

(Товарищі Л. Старицькій-Черняхівській)

Чує лицарь серед бою,
Що смертельна рана в грудях,
Стиснув панцира міцніше,
Аби кров затамувати.

Бачить з вежі гарна дама,
Що поблід її коханий,
Що рукою стиснув груди,—
Посила до його джуру:

„Пане лицарю, вас просять
Залишити бій кривавий
Хоч на ту малу часину,
Поки рану перев'яжуть.“

„Є у нас м'ягкі завої
І бальзам на рану гойний,
Там на вежі біла постіль
Вже давно для вас готова“

— „Любий джуро! щира дяка
Тій, що шле тебе до мене,
Але я прийти не можу
На запросини лагідні.

„Якби я хоч на хвилину
Скинув цей залізний панцир,
Кров би кинулась потоком,
І життя моє порвала б.

„Бо й такі бувають рани,
Що нема на їх бальзаму,
Що нема на їх завоїв,
Окрім панциря твердого.“

„Ох, мій пане, ця відповідь
Зранить серце ніжній дамї.“

— „Коли має дама серце,
Хай його міцніше стисне...“

ТИША МОРСЬКА.

В час гарячий полудневий
Виглядаю у віконце:
Ясне небо, ясне море,
Ясні хмарки, ясне сонце.

Певне, це країна світла
Та злотистої блакити,
Певне, тут не чули зроду,
Що бува негода в світі!

Тиша в морі... ледві-ледві
Колихає море хвилі;
Не колишуться од вітру
На човнах вітрила білі.

З тихим плескотом на берег
Рине хвилечка перлиста;
Править хтось малим човенцем,—
Вьється стежечка злотиста.

Править хтось малим човенцем,
Стиха весла підіймає,
І здається, що з весельця
Щире золото спадає.

Якби я тепер хотіла
У мале човенце сісти
І далеко на схід сонця
Золотим шляхом поплисти!
Поплила б я на схід сонця,
А од сходу до заходу,
Тим шляхом, що проложило
Ясне сонце через воду.

Не страшні для мене вітри,
Ні підводні каміння,—
Я про їх би й не згадала
В краю вічного проміння!

К. ЦЕНГЛЕВИЧ.

Трапляється часом, що який небудь автор напише один гарний твір, і той твір на довгий час забезпече ім'я його од забуття... Це саме можна сказати і про галицького поета Ценглевича: він написав, на мотив народньої пісні „Та й орав мужик край дороги“, пісню—„Орав мужик край дороги“ Ця пісня зробилась надзвичайно популярною в Галичині, де старі й малі її знали. Її записано з народніх уст і надруковано в „Зорі“ за 1884 рік, з увагою, що вона належить до цілю повстанських пісень. Іван Франко на сторінках тієї самої „Зорі“ обіщав подати ще кілька цікавих пісень з цього цілю, та нам, на жаль, не довелось їх здібати...

* *
* *

Орав мужик край дороги,
Гей, гей, край дороги—
Гей, соб-тпру, соб!
Край дороги.

* *
* *

Воли були круторогі,
Гей, гей круторогі,—
Гей, соб-тпру, соб!
Круторогі.

* *
* *

Чорні воли поганяє,
Гей, гей, поганяє—
Гей, соб-тпру, соб!
Поганяє.

* *
* *

І таку пісню співає,
Гей, гей, пісню співає,—
Гей, соб-тпру, соб!
Пісню спів

* *

— Прийшли німці з чужинцями,
Гей, гей, з чужинцями,
Гей, соб-тпру, собі
З чужинцями.

* *

Взяли, Польщу з поляками,
Гей, гей, з поляками,
Гей, соб-тпру, собі
З поляками.

* *

Оддай, оддай, вражий сину,
Гей, гей, вражий сину,
Гей, соб-тпру, собі
Вражий сину.

* *

Литву, Польщу, Україну,
Гей, гей, Україну,—
Гей, соб-тпру, собі
Україну.

Климентія Попович-Болярська.

Род. в 1863 році.

На літературну українську ниву виступила в 1884 році. Її поезії друкувалися в „Зорі“ (1884), „Ділі“ (1884), альманахові—„Перший Вінок“ (1887 р.) і календарі товариства „Просвіта“. Де-які її поезії написані складом народніх пісень. До найкращих поезій Климентії Попович-Болярської належить пісня „В зімі“, де яскравими барвами замальована тяжка доля бідного люду. Крім поезій, написала Попович-Болярська оповідання „Не судилось“ (в 1884 р.), та воно слабше, ніж її поезії. Климентія Попович-Болярська, дочка управителя школи, родилась 3 лютого 1863 року в Велдіжі, в Галичині. Скінчивши учення, поступила учителькою в народню школу в Честинях, жовківського повіту в Галичині, в Австрії.

Літературні джерела для біографії:—*Остроумський*—Іст. літ. руск.

СТОЙТЬ УМЕРТИ.

Я кожну радість життя збирала
 Так жадно,
 Квітку по квітці, аж до листочка
 Одного,—
 І в серці крила, як скарб здобутий,
 Ощадно,—
 Ах, як же мало в серці лишилось
 Із його!
 А життя гіркість, а біль, а сльози
 Холодні
 Самі вливались в серце, як в чару
 З кришталю,—
 Плили рікою, то по краплині
 По одній,
 Аж заповнили вбогее серце
 До краю.
 Тепер на квіти голову склоню,
 Хоч звялі.
 Їх пахощами іще в останнє
 Упьюся,
 Укрию груди в перли і чоло—
 В кристалі,
 В кристалі-сльози, і так зарані
 Минуся.
 Стоїть для рожі руки о терня
 Зранити,
 І пити гіркість за краплю щастя
 До смерти,
 А повне серце о скелю долі
 Розбити,
 І для любові в сльозах і крові
 Умерти.

Де Бог мій?

Бог мій—то сила, що світ безмежний
 В вічному ладі тримає,
 Що в сонці тліє, в землі що дише,
 І в моїй коові кружляє.

Бог мій—це правда, добро велике,
 Життя нового надія,
 Це та безсмертна і непропаща
 Людськості нової мрія.

Йому молюся я. Моя молитва—
 Це мої сльози й надії,
 Це життя тіла, духа ширяння,
 Радощі й болі тяжкії.

Це пісня тая, що з мізку мого,
 З гадок крилатих зростає.
 Це—те гаряче чуття любові,
 Що у тій пісні лунає.

ПОКИНЬ.

Влітає мисль і серце рве
 В незнаний десь простір,
 Од земних сліз, од горя зве
 До сонця й ясних зір.

Ох, дармо, думко, бьеш крильми,
 Тяжить в серденьку щось,
 Бо з земним горем і слізьми
 На вік воно зрослося.

Великий біль, народній гніт
 Скував з землею нас,—
 О, думко, кинь воздушний літ,—
 Терпи з серденьком враз!

* * *

Ой, не йду я до ворожки
 Поради питати,
 Ні любистком я не буду
 Хлопця, чарувати.

В мене чари самородні
В погляді глибокім:
Він розпалить його серце
Полум'ям широким.

Дармо, хлопче, не скуєш ти
Серденька льодами,
Не покриєш жар сердечний
Зимними словами!

Не на те я, хлопче-орле,
Тебе полюбила,

Погорджена, не люблена,
Весь вік протужила!

Не на тебе моя дісна
Коханням здрожала,
Щоб нечута, погорджена
В роспуці сконала.

І серденько не на тебе
Так довго дримало,
Щоб, проснувшись, пробудившись,
Сонця не діждало...

Яків Васильович Жарко.

Род. 1861 р.

На літературну ниву виступив в 1884 р., видавши книжечку під назвою „Перші ліричні твори“. Потім друкував свої твори у „Зорі“, „Літ.-Наук. Вістникові“, „Кубанської Житни“, „Заря“, „Кубани“, „Свободя“, в альманасі „Складка“ Александрова, в декламаторі „Розвага“ і инш. Окремими книжками видано його „Байки“ (Спб., 1899), „Пісні“ (Катеринодар, 1905), „Оповідання“ (Полтава), „Про халеру“ і „Про горілку“ (Катеринодар). Жарко, син чиновника, родився 13-го лютого 1861 р. Учився в полтавській земській фельдшерській школі, яку скінчив в 1890 році. 8 год був актьором, грав (під фамилією Жарченка), переважно в трупі Саксаганського, тепер служе ділопріводителем в катеринодарському „Комитеті попечительства народньої тверезости“.

Літературні джерела для біографії: *Автобіографія*, ласкаво надіслана письменником.

ХМАРА.

Вечірнього сонця промінням облита,
Над вечір по небові хмара неслась,
І тихо на ниви пшениці та жита
З високости слізьми на землю лилась.
Їй жалко було, що колосся пекучим,
Попалено сонцем, хилилось униз;

Їй жалко, що вітром ламало палючим,
І хмара лилась на степи морем сліз.
І слізьми знебула земля упивалась,
Щоб вохкість цілющу ростинам оддать,
І радісно кожна стеблина всміхалась.
Мовлявши: „Ці сльози—для нас благо-
дять!“

Т е р е н.

Терен, терен гарний вдався,
Хлопець з дівкою кохався;
Та хміль терен обвиває,
Хлопець дівку покидає.
Ходить дівка, гірко плаче,
Другий хлопець все те баче,
Та мерщій вхопив сокиру,
Цюкнув при корні хмільну.
Хміль ізвівся, посухає,—
Терен знову розсвітає.
Ходить дівка та й сміється,
Біля неї другий вється...
Терен, терен гарний вдався,
Другий, з дівкою побрався.
А першого сум проймає,
Як хмільна, посухає.

Р я б к о.

Не знаю, правдою, чи як,
Бо гріх казати, як не так,
Рябко сюди-туди метнувся
І з м'ясом у село вернувся,
Та й думає: „от добре попоїм!
На злість всім ворогам моїм!“
Біжить по греблі... зирк у воду:
Там, певно наробивши шкоди,
Рябий, поганий пес біжить
І м'ясо у зубах держить.
„Дай в його одніму, а це
Сховаю на обід м'ясце,“—
Рябко подумав, далі: „гав!“—
Шматок із рота в воду впав...
Зоставсь Рябко тоді ні з чим,
На посміх ворогам своїм.

В о в к т а ж у р а в е л ь.

Гриз кістку сірий вовк та нею й пода-
вився:

— „Ой, лишенько!.. Ой пропаду!..“

На цю біду

Летів од конопель
Цибатий журавель,
Та біля вовка й зупинився.

Вовк і почав його благати:

„У тебе довгий ніс, мій брате,
Спаси мене!.. Озолотю,
Що схочеш, те я й заплачу!“

— „Роззяв пашеку...“ Й сірий скося

Дививсь, як журавель встромив в гор-
лянку носа,

І кістку витягнув... „Плати

Міні тепера, вовче, ти!“

Ох, ти, пройдисвіте, ти ланець,

Між журавлями ти поганець!

Хіба я мало заплатив,

Що голову твою нікчемну з рота цілою
пустив?!

*
* *

Рй, дайте міні, степового коня,
Як бурю, як ніч, вороного
Щоб миттю летіти міні навмання
До краю мого дорогого!
Хай цлях мій освічують місяць, зірки
З високих небес темносиніх,
Та инколи ранком рожеві хмарки
Хай линуть на крилечках вільних.
Туди я майну, де пороги ревуть,
Де Дніпр, як те море, гуляє,
Де рідні степи зеленіють, цвітуть,
Де весело сонечко сяє.
Там гордо могили високі стоять,
Похмуру свій вік доживають,
Про лицарів жвавих вони гомонять,
Минулою славою сяють.
Так дайте ж міні степового коня,
Як бурю, як ніч, вороного,
Щоб миттю летіти міні навмання
До краю мого дорогого.

*
**

Ой, полети, соловейку,
 Полети, маленький,
 Та на тую сторіноньку,
 Де живе миленький.
 Сядь-пади в тому садочку,
 Біля тії хати,
 Де мій милий чорнобривий
 Мусить проживати:
 Защебечи тихесенько
 Під віконцем в його.
 Скажи ему: прийшла туга
 До серця могого.
 Не так туга, не так туга,
 Як сльози гіркії,
 Що сміються з мого горя
 Вороги лихії.

*
**

Проминули літо, осінь;
 Холод, сніг несе зима...
 Де ж ти, синку, забарився,
 Що назад тебе нема?
 Буйний вітре, ти по світу
 Скрізь далеко облітав,
 Хоч би ти про мого сина
 Добру вісточку подав.
 Лине кряк над головою,
 І до неї промовля:
 „Ой не жди свого ти сина,
 Безталанна удова,—
 У степу біля могили
 Син убитий твій лежить,
 В головах мій брат голодний,
 Чорний кряк над ним сидить!..“

Б А Л А Д А.

(На позичений мотив)

В безкраїх степах України,
 Де зорі в блакиті горять,

Могили сумні стародавні
 На сонці пекучім стоять.
 Ніхто не питає ні в кого,
 Навіщо і як, і коли,
 Могили в степах України
 Насипані людям були.
 Над вільним Дніпром є могила
 Висока, крута та сумна,
 Лежить хто під нею—не знають,
 Стоїть в самотині вона.
 Удень все орел сизокрилий
 Кружиться над нею, літа,
 То сяде, посиде, то знову
 В блакитному сяйві віта.
 Опівночі хтось із могили
 Поважно та тихо встає,
 Коня до Дніпра повертає
 На згіррі конем виграє.
 При місяці сяє весь в золоті,
 Бунчук, булава у руках,
 Огонь так і світе у темних,
 Як ніч, його гарних очах.
 На Дніпр позирає і гучно
 Отаманів кличе своїх,
 Козачество він призиває—
 Не чути нікого із їх.
 Лежать вони скрізь у могилах,
 Лежать і не встануть по вік,
 Ніяка їх сила не збуде,
 Не то щоб збудив чоловік...
 Одні повмірали у полі,
 З татарами люто бьучись;
 А другі, попавши в неволю,
 Умерли усі, сміючись.
 А інших спалили у Варшаві
 У мідних, страшених биках,
 Других же, зівдавши волосся,
 Пустили в червоних шапках.
 І довго стоїть він, зітхає,
 Вкраїну свою спомина,
 Козацтво своє він скликає,
 Аж котиться лугом луна...
 А потім коня повертає,
 Як тільки що стане світець,—
 І миттю тією ж зникає,
 Шумить тільки буйний вітрець.

В прірвах глибоких, в холодній безодні
Діток повсюди шукає своїх.

В НЕБЕСАХ.

Тихо летіла душа в небесах,
Очі журливі униз опустивши,
Сльози тремтіли на гарних очах,
Сумно вона промовляла, летівши:
„Земле, красо ти моя чарівна,

Сили не маю тебе я забути!..
Тим я і плачу, того і сумна,
Що вже не можу на тебе вернутись.
Тут в небесах тільки правда сама,
Горя тут праведні душі не знають,
Там—на землі... О, там правди нема!..
Горе та сум її всю обгортають!
Боже, на землю мене одпусти!—
Є там кого на все добре навчати,
Є там утіху кому принести,
Є там у горі кого розважати!..“
Тихо летіла душа в небесах...

Йосип Маковей.

Род. 1867 р.

Перший друкований твір Йосипа Маковея—„Післанець“ (переклад з Гейне) з'явився в „Зорі“ 1885 р. В 1886 році був надрукований в „Зорі“ його переклад (з Овідія)—„Орфей і Евридика“. Того самого року надруковано в „Зорі“ першу оригінальну поезію його—„Заказані яблука“. Далі Маковей друкував свої твори в „Зорі“ (поезії, веселі фельетони, новелу—„Весняні бурі“), в „Народі“ (1891 р., поема „Молох“), „Житті і слові“ (1894 р., поема „Новик“), „Народній Часописі“ (з 1891 року, оповідання: „Заробок на свята“, „Стара церква“, „Санитарна комісія на селі“, „Оферма“, „Покуса“, яку пізніше автор назвав „Вуйко Дорко“), „Літературно-Науковому Вістникові“, „Зап. Наук. тов. ім. Шевч.“, „Буковині“, „Шершені“, в польському „Czasi“, альманахах: „Багаття“, „Дубове листя“, „Вік“, „Акорди“, „Розвага“, „Досвітні Огні“ і инш. Писав публіцистичні статті і в російських „С.-Петербур. Відомостях“ (про галицьких українців і москвофілів, та—з приводу свята Котляревського—про російську цензуру). За весь час своєї, більш як 20-ти літньої, літературної діяльності Маковей написав багато поезій (в 1894 р. він видав у Львові збірник під їх назвою „Поезії О. Маковея“), оповідань, гумористичних фельетонів, публіцистичних статтів (свої найраніші твори підписував псевдонимом Євмен). Писав наукові статті (його стаття про хорватського поета Гундуліча була надрукована в німецькому „Archiv'i für slav. Philologie“), написав велику історичну повість з часів Сагайдашного „Ярошенко“. Писав про літературну діяльність: Т. Бордуляка, О. Кобилянської, П. Грабовського, І. Франка, П. Куліша, Лесі Українки, Андрія Чайківського. В 1904 році видав у Чернівцях „Поезії Григорія Воробкевича“ з передмовою до їх. Поезії Маковея здебільшого ліричні. В прозових своїх творах Маковей гарно малює життя військове—„Оферма“, міщанське—„Клопоты Савчихи“, „Стара мадьярка“ і инш., студентське—„Весняні бурі“, життя інтелігенції—„Вуйко Дорко“, „Самота“, селянське—„Залісся“, „Туга“, життя інших класів суспільности—„Наші знакоми“ і історичні події—„Ярошенко“. В 1898 році він видав (в Чернівцях) сатиричну поему

„Подорож до Києва“. Крім оригінальних творів, Маковей перекладав і твори чужих письменників: Діккенса, Ожешкової, Крашевського, Зудермана, Сенкевича і инш. Його оповідання „Оферма“ було перш, ніж по українські, надруковано по польськи в „Сзаяі“. Йосип Маковей, син міщанина, родився 10-го серпня 1867 р. в містечку Яворові в Галичині. 5 літ вчився в яворівській народній школі; в 1879 році поступив у Львівську українську гимназію, яку скінчив в 1887 році. В гимназії, починаючи вже з нижчих класів, йому довелося самому уроками заробляти на себе, бо батьки його були беззасоби, до того ж мали велику сім'ю і через те не могли помагати синові. В 1884—6 роках Маковей належав до потаємного гуртка гимназистів, що займалися самоосвітою. Цей гурток мав свою бібліотеку, видавав гектографовані часописи, уряджував вівчати і концерти, листувався з учениками провінціальних гимназій, будучи в їх національну самосвідомість і заохочуючи до громадянської праці. З цього гуртка вийшли публіцисти: Маковей, Лев Лопатинський, Вячеслав Будзиновський, Юліан Бачинський, проф. Кирило Студинський і инші діячі австрійської України. З провінціальних шкіл, з якими цей гурток листувався, (а де-які члени то знайомились і особисто) вийшли: проф. Ол. Колесса, голова укр. соц.-демокр. партії у Львові—Микола Ганкевич і инші. В 1887 році Маковей поступив у львівський університет, де слухав лекції української літератури і класичної філології. З другого курсу університету його взято у військо, де він прослужив рік і здав іспит на офіцера. Університет він скінчив 1893 р. З 1891 р. був помішником в редакції „Діла“, потім працював в редакціях „Зорі“, „Народньої Часописі“, був редактором „Буковини“ і „Літературно-Наукового Вістника“. З 1906 року він дістав посаду „головного учителя“ в черновецькій учительській семінарії.

Літературні джерела для біографії: 1) *Автобіографія* ласкаво надіслана автором; 2) „Вік“, т. I (1902 р.); 3) Больш. Энцикл. тов. „Просвіщеніє“, т. 12. Крім того про Маковей див.: Ол. Грушевський—Сучасне укр. письм. в його тип. предстві. („Л.-Н. Вістн.“, 1908, V.).

Е л е г і я.

Коли помрем і заростем квітками,
У споминах ще оживем не раз,
Аж поки поруч з нашими кістками
Заснуть усі, що пам'ятали нас.
І буде це вже наша смерть остання,
Наш порох вітер світом розжене;
Прийде весна, прийде пора кохання,
А нас ніхто й ніколи не спімне.
Аж вийде раз колись дівча самотне
В полудня ясне в тихий сонний ліс:
Неждано серце защемиць скорботне

І ясний світ померкне їй од сліз.
Це нас вона побачить і почує,
Мов сон і казку із старих часів,
Закриє очі й тяжко засумує,
Заслухавшись у тихий сон лісів...

Коли б я польським графом був...

Коли б я польським графом був...
Ей! то ж то би я мався!
Я б зараз поляків забув,

До русинів признався.
 Вони би з дива раз зійшлись,
 А я сказав би слово:
 „Мій рід одрікся вас колись,
 Я признаюсь наново.
 Чи треба вам свого царя,
 Чи хоч митрополита,
 Все прийму, бо душа моя
 Добром для вас налита!“
 А русини, ці мужики,
 Зраділи б всі, як діти,
 Убрали б всі мене в квітки
 І стали б всі ревіти:
 „Витай нам, графе, в добрий час!
 Як раз на тебе ждали!
 Вже три століття проміж нас
 Ми графа не видали.
 Прийми хоч мітру, поки-що,
 Од нашої, громади!
 Ти нам придашся, як ніхто,
 До всякої паради.
 Ми демократи є й були,
 Але графів ми любим
 І серце в нас тремтить, коли
 Котрого приголубим“...
 І загули би по краю
 Концерти, хороводи,
 Поети Руси в честь мою
 Складали-б гарні оди...
 Завів-би я безженний клир,
 Порядок єзуїтський,
 Як в давній Польщі, був би мир,
 Добробут старосвітський.
 А згодом... ех! та я й забув!
 І сподіватись марно!..
 А все ж, коли б я графом був,
 Ей, то ж то жив би гарно!..

ПРИГОДА.

Природо люта, мачухо лукава,
 Убийнице ненаситна, кривава,
 За що, тобі пісні од нас і слава,

Чого принаджуєш ти нас собою
 І всіх на смерть затроєш боротьбою,
 Учителько ненависти й розбою?
 Тобі пісні співати за всі муки,
 За кров, за смерть, за окрики роспуки,
 Подателько злодійської науки?
 За ту боротьбу, за жерту од дитини,
 За всі затроєні життя хвилини
 Прийми од мене гордий сміх і кпини!

ХРЕСТ.

Тут у горах хрест! От край проклятий!
 Куди не глянеш, Бог на хрест росп'ятий.
 Знання нема, а скрізь безодня віри,
 І всюди рабських шибениць без міри,
 Землею гомонять пісні воскресні,
 А люди ждуть на ласощі небесні.
 Споганюють святе лице природи
 Страшним кінцем Христової пригоди.
 Сами ж ідуть чортівськими шляхами —
 Звірюки од коліски, аж до ями!
 О, глянь, Христе: ті Юди та Пилати
 Од тебе ждуть небесної заплати!
 Хрестом Твоїм зацятькують сумління,
 А їх серця, як ті хрести, з каміння.
 І шибениця в їх серцях є Богом,
 А ти стоїш, Ісусе, за порогом...

СМЕРТЬ.

Горить по-над зорями місяць, як жар,
 Летять полонинами тіні од хмар;
 Млою вкривається заспаний яр.
 У сяєві ночі на кручі стрімкій
 Смерека лежить у могилі мягкій,
 Повалена громом на вічний спокій.
 Посестри шумлять і поникла трава...
 На зламаним пні, мов сама нежива,
 Куняє у думах надута сова.

ЛЮДЕЙ.

Людей, людей міні подайте!
Я так за ними затужив!

Співайте, смійтесь і гуляйте,
Хай бачу я, що світ щаслив.
Я нині думав дві години,
По що на світі ми живем,
Чому так боїмось хвилини,
Коли на той світ ми підем?
Чи ми живемо тут для проби,
Для тих дрібненьких журб і втіх,
Чи наша ціль: сповняти гроби,
Де люта смерть кидає всіх?

КАМ'ЯНА ЕПОХА.

Прочитавши вчену книжку
Про епоху кам'яну,

Бачу: суне мій прабатько
Кріз гущавину лісну,
Оленя несе додому,
Піт із його аж тече:
Сонце вже у праліс тоне,
Та сказано ще пече.
Скинув добич при печері,
Кличе жінку із нори:
„Дай же їсти що печене,
А звірюку забори!“
А прамати тихо каже:
— „Я сьогодні не пекла;
Є сиреньке м'ясо добре,—
Подивись, я принесла...“
А прабатько як не крикне:
„Чом же стерва не спечеш?
Геть міні з печері, бабо,
Бо убью, як не втечеш!
„Я тягаюся лісами,
Змарнував життя своє,
А вона сирого м'яса
На вечерю подає!“
Налякалася прамати,
Каже:— „Та огонь погас!

Що я палічка натерлась,—
Не затлілось ані раз!“
Він вхопив ножа з кременю:
„Геть з очей міні, стара!“
Витяв з оленя пів шинки,
Їсть, сердега, хоч сира.
Затулила жінка очі,
Сльози каплють з-під долонь:
— „Все щодня печи печеню,
А так тяжко про огонь!“
Ох, не плач так, праматусю!
Це ще не біда тобі!—
Научись огонь робити,
І кінець усій журбі.
Гірше буде твоім дітям
Тим у електричний вік:
Буде в їх огню доволі,
А печеня раз на рік.

ПО НАД ХМАРИ!

По-над хмари! По-над хмари, брате!

Вийди в гори з навісної хати!
На верхах самітних там ще тихо,
Не зайшло туті ще людське лихо.
Не стають там весняні чари,
Вітер там горою, низом хмари.
Але кращі там сніги лискучі,
Ніж на долах повінь, град і тучі;
Краща студінь, пустка там сонлива,
Ніж весна на долах нещаслива.
Тихий світ там буде твій учитель,
Сам ти свій суддя і потішитель!

СОН.

Тихий сон по горах ходе,
За рученьку щастя воде.
І шумлять ліси вже тихше,
Сон малі квітки колише.
Спіть, мої дівночки сині,

Дикі рожі в полонині!
 Не шуміть, ліси зелені,
 Спати йдіть, вітри студені!
 Квітоньки хай сплять здорові,
 Хай їм сняться сни чудові,
 Аж на небі зазоріє,—
 Сонце їх малих зігріє;
 І зігріє, поцілує,
 І світами помандрує...
 Тихий сон по горах ходе,
 За рученьку щастя воде.

—
 * *
 *

Я умію пісню,
 Умію не одну,
 То тихо-милозвучну,
 То грімко-голосну.
 Я так люблю ті співи,
 Бо я їх сам зложив
 У тихі хвили щастя,
 У хвили, як тужив.
 Одна сільський дзвіночок
 Нагадує міні,
 Як в сумерку вечірнім
 Дзвенить у тишині;
 А друга сум наводить,
 Стає понурим світ,
 Мов вітер хмару кличе
 На ясний небозвід.
 І зарояться разом
 Крилаті думки,
 Бренять, летять і вьються,
 Як в пасіці пчілки.

ДУМКА.

Міні здається, я не жив,
 А тільки все збирався жити,
 Чогось шукав, за чимсь тужив,
 Бажав комусь весь вік служити...

Аж ось і молодість минула,
 Не живши, втомлена заснула.
 І прийде день, як та слота,
 Я довгу панахиду правлю:
 Прощайте, молоді літа,
 Не гуджу я вас і не славлю,
 З могили вже вас не добуду,
 Уже я молодим не буду.
 І в тім жалю мов бачу я:
 Не мертва молодість, лиш сонна,—
 Не в пору ще журба моя,
 Не в пору пісня похоронна:
 Ще поживем! Давайте жити,
 Чогось шукать, за чимсь тужити!

СЕРНА.

Серна зранена гинула в корчах,
 І крук голодний на гиллі вже кравав;
 Як сльози я удрів в її очах,
 То й сам упав на землю і заплавав.
 Моя сирітко, хто ж то вбив тебе?
 Мовчить серна, конає на мураві;
 Крильми лопоче лютий крук і жде...
 Довкола сум—то смерть іде в темряві.
 І круки вже летять з усіх сторін...
 Ах, це ж гріхи людей, не чорні круки!
 За ними громом гуркотить проклін
 На кам'яні серця й криваві руки.

ВІЗИТА.

О, моє серденько, славно зробила ти,
 Що у гостину прийшла!—
 Тільки з'явилася, зараз розбила ти
 Тугу, що ум налягла.
 Так міні, дівчино, нині ніяково,
 Мов би умерти я мав;
 Жити, чи вмерти вже стало однаково,
 Хоч я життя не зазнав.
 Сядь собі, серденько, та поговоримо,

Хвилі забуду сумні;
 Не про великі діла поговоримо—
 Тільки про наші дрібні.
 Ось тобі, дівчино, меду солодкого:
 Пий, моя любко, до дна! ,
 Радощі нашого тривку короткого
 Ти розумієш одна.
 Я ж мушу впитися, поки забудуся,
 Стану дитина, як ти;
 Смутку неясного разом позбудуся,
 Чорних думок самоти.
 Як же я тішуся, ставши дитиною
 Хоч на хвилинку, на час!
 Пропасть заповнюю цею хвилиною
 Може, останній вже раз...

SEMPER IDEM.

(З теки скептика).

В пізню осінь полюбив я
 Панночку, як май, вродливу,
 І в осінні дні прожив я
 Хвилю не одну щасливу.
 Як настали дні студені,
 Ми видался лиш рідко;
 Я писав листи довженні,
 А вона міні все дрібку.
 Письма ті солодко-млаві
 Я читав, тужив, радів я,
 Вибірав слова ласкаві
 І на пам'ять їх умів я.
 А прийшла весна чудова,
 Запашна і чарівна,
 Жду од неї втіхи-слова:
 Ані любки, ні письма!..

* * *

Ой, дівчино кохана,
 Як ягідка рум'яна!

Бач, марнію із жалю,
 Таки я тебе люблю!
 Гнів мій чей-же не диво;
 Жий без мене щасливо!
 Я ж зовсім не ворог твій,
 Лиш не можу збутись мрій.
 Чи мене ти дурила,
 Не кажи міні, мила.
 Слово це таке страшне!
 Ти любила чей мене?
 Подивлюсь, як до шлюбу
 Поведуть мою любу,
 Подивлюсь і прокляну
 Свою долю навісну.
 Як сонечко загіє,
 Кожний йому зрадіє,
 Та як дуже припече,
 Кожний в холодок втече...

* * *

В мою одиноку хатину
 Десь з поля бжода залетіла,
 Ударила крильцями в шиби
 І гучно міні забреніла.
 Бренить моя бжолка маленька,
 Нагадує весну чудову,
 Несе мої думи далеко
 У поле зелене, в діброву...
 Те слово, що раз ти сказала,
 Так серце моє звеселило!
 Воно гомонить міні всюди,
 Де ступлю так любо так мило
 Несе мої думи далеко
 У привітну, тиху хатину:
 Там бачу я радого мужа
 І любу, щасливу дружину...

* * *

Хто тобі дав ту постать принадну,
 Що надивитись на тебе не можу?

На ту дівочу красу ненаглядну
 Пісню величню прославну я зложу,
 Що гомонітиме вічно світами,
 Усміхом ранка весни усміхнеться,
 Землю застелить ніжними квітками,
 Запахом милим у мир розійдеться,
 Срібним ручаєм заграє луками,
 Дзвоном вечірнім задзвонить тужливо,
 Шумом гаїв зашумить чарівливо,
 Світлом веселки на мить заясніє,
 Жаром вечірнього сонця загреє,
 Оддыхом літньої ночі задише,
 Словом пестливим до сну заколише,
 Мріями тихими серце обкине,
 Радістю в душу тужливу полине...
 Пісню величню на честь твою зложу,
 Бо надивитись на тебе не можу.
 Хто тобі дав ту красу ненаглядну,
 Усміх розкішний і постать принадну?..

* * *

Давно-давно моє вже тіло
 В землі на порох спопеліло,
 А я, дух праведний, тріваю
 І вже століття в цьому раю
 Молюся Творцеві щоденно,
 Що жити дав міні блаженно.
 І вже літа в будучність знану,
 Незмірну, вічну, я дивлюсь
 І все боюся, як погляну—
 Бо щастя без кінця боюсь...
 Не хочу жити все з святими
 І вічно чути радість всіх,
 А жити рад бим і між злими
 Без хвилі щастя і утіх.
 Де не співають херувими,
 А плаче кожний за свій гріх,
 Де мучаться і чути стони,
 І нарікання, і прокльони,—
 Там жити я тако ж бажаю,
 Щоб сам у світі тім огненнім
 Стерпів я муки всі тяжкі.

В нещасті шастя я пізнаю
 І знов на довгі віки
 Не буде рай міні будденним.
 Мій Боже, щоб я рай цінив,
 Колись за кращим не тужив,
 Бажаня це міні прости
 І не постав його в провину,—
 У пекло Ти мене пусти,
 Зазнати горя хоч хвилину...

Н Е К Р У Т.

Помер некрут в непривітній столиці,
 Далеко од свого села,
 Од матері, убогої вдовиці,
 Од любки, що в селі жила.
 Помер, не бачивши у час конання
 Ні слізки жалю, ні зітхання.
 І вже його везуть на чорнім возі,
 В могилу піп його веде,
 Музика грає марша, по дорозі
 Гурток вояків мовчки йде.
 Не видно тільки біля домовини
 Ні матері, ні любі дівчини...
 Помер некрут—і труби грають смутно
 Йому байдужому в труні;
 Під віком жалісної гри не чутно,
 Бо він лежить у вічнім сні.
 Вже дзвонять дзвони на цвинтарній
 брамі,
 Витають гостя, що спочине в ямі.
 А там в селі його убога мати
 До його пише лист дрібний:
 „Мій сину наймиліший, що чувати?
 Чому не пишеш, чи гнівний?
 Кланяєсь Настя Василеві своєму...
 Чи ти прийдеш на Різдво додому?“...

М Е Т Е О Р.

Ось блиснув метеор і згас,
 Як у життю щасливий час,

І на всесвітнім цвинтарі
Лягли десь відламки зорі.
Так розпадаються світи,
Живуть і гинуть без мети,
І всі вони—один цвинтарь,
А їх творець—старий гробарь
Усе по radoшах марних
Гребе у безвістях сумних.

* *
*

Бодай тебе, пань-матко Єво,
Та за цікавість ту твою!
На що ти яблуко займала,
Коли гаразд жилось в раю!
А то, дивись, тепер на лихо,
Як ти і твій старий Адам,
Такі ми всі на те цікаві,
Що не велять займати нам.
Та ще то вам нічо не сталося,
Широкий світ був ваш кругом;
Нам за цікавість на цім світі
Кутка найти не мож часом...

* *
*

Наді мною листя скрізь зелене,
Сонце тиснесь в тінь лісну лучами,
Дерева розлогі вколо мене,
Долом густо вмаєні корчами.
Леготь теплий ледві чутно дише,
В тіні квіти головки вниз клонять,
Пташка пирхне, листям заколише,
Десь далеко жайворонки дзвонять.
Сойка закричить там неспокійно,
Дикий голуб туркотить на дубі,
В сяєві мушки бувають рійно
І розносять звуки тихі, любі.

Між корчами в тіні при ручаю,
Що помалу вьється між травою,
На мураві я сижу, думаю
І люблюсь довго самотою.
Як незаметно минають хвилі
Серед твоїй зелені, діброво!
Чую, як мій дух росте на силі,
Як він одживає тут наново.
Сторони родимі, величаві,
Не заступить вас чужина жадна,
Світ манить мене на цій мураві
І будучина міні принадна.
Дух мій вдвоє до життя охочий:
Ним я звеселю тяжкі години,
Як брильянт, що світить серед ночі
Світлом сонця, набраним за днини.

Т у г а.

Біжить у яр вода,
Біжить вода і сріблом летиться;
Над нею дівчина сміється,
Роскішна, молода.
Голубко, не втікай!
Скажи міні ту гарну казку
Про радощі, дівочу ласку,
Скажи про тихий рай!
Ах, казочко моя!
Я чув її, а де—не знаю,
Забув—і з туги заниваю,
І рад би вмерти я,
З водою поплисти
В далекий світ, щоб не тужити,
Або тут серденько зложити,
Квітками зарости!
Шуміли би ліси,
Шуміли би міні діброви
Про чари вічної любови
І вічної краси.

Handwritten signature

ДНІПРОВА ЧАЙКА.

(Псевдонім)

На літературну ниву виступила в 1885 році, коли в одеському альманахові „Нива“ було надруковано її оповідання „Знахарка“ і кілька поезій. Потім твори її друкувались в „Степу“, „Правді“, „Зорі“, „Літ.-Наук. Вісти“, „Розвазі“, „Вікові“, „Досвітних огнях“, „Хвиля за хвилею“ і инш. В 1895 р. видало окремою книжкою її оповідання „Хрестонос“. Твори Дніпрової Чайки, як поетичні, так і прозові визначаються надзвичайно гарною мовою і легким граціозним стилем. Де-які її твори перекладені на російську мову (напр., „Шпаки“, були надруковані в „Кіевск. Искра“—додаток до газети „Кіевскія Вѣсти“ за 1908 рік). Дніпрова Чайка зараз живе в Херсоні.

Літературні джерела для біографії: „Вік“, т. I (1902).

МАТИ.

Сіється дощик невпинний, осінній,
Вітер ридає в гіллі,
Сумно на небі, повитому в хмари,
Сумно на мокрій та голій землі.
Вечір зкриває слобідку убогу,
В темряві никне ріка,
Чуть лиш, як плеще, як стогне над нею
Очеретина суха та гнучка.
Тиша, безлюддя... А що ж то блукає
Між верболозів старих?

Що загубило? Кого викликає
З темної плавні, та хвиль говірких?
То—безталанна, що долю згубила...

Свідком ця сама ріка,
Як тут весною уперше зустріла
Бравого хлопця дівчина струнка;
Свідками верби—свашки шепотливі,
Як їх кохання росло;
Свідком і вітер—дружко жартовливий,
Як їх весілля оттут одійшло:

Ім не співали дружки з світилками,
Руки їм піп не в'язав,
Благословило їх небо зірками,
Та соловейко в гіллі щebetав;
Ніч, окропивши росою, покрила
Любих своїх молодих,
Килим шовковий трава простелила,
Місяць, милуючись, сон їх стеріг.

Милий ізрадив, покинув кохану,—
Сохне і вяне вона...
Літо минуло, і в осінь погану
Перевернулась весела весна.
Ворби обсипались, зляканий місяць
Вид свій за хмару сховав,
Згасли зірки, з сорому соловейко
Десь на чужині без вісти пропав...
Люди недобрі—не в їх сиротині
Ради в нещасті прохать:
Ще насміються!—І лине дівчина
В плавню до річки поради шукать.
Річка-порадниця хвилию грає,
Слухаз дівка її
Влесливі речі—і от зрозуміла—
І простягла їй обійми свої.
„Річко, сестрице, прийми моє горе,
„Бо не під силу тяжке!..
„На моє тіло, неси його в море,
„Душу ж... О, Господи, що ж це таке?!...“
Темною хмару порвав буйний вітер,
Місяць ясний заблищав,
В темному серденьку теж якийсь промінь
Зразу спалахнув, засяв;
Вітер затих, тільки з лепетом в річці
Хвиля за хвилию йде—
Горе затихло і в змученім серці
Щось незвичайне проснулось... росте...
Ширше... ясніше... всю душу сповняє...
„Де я! Що хочу робить?
„Боже ж мій, Боже, небачившу світу,
„Душу невинну я хочу згубить:
„Батьківський гріх, я, грішніша мати,
„Хочу в дитині скарати!
„Геть же од річки! Для тебе, дитинко,
„Жити повинна я, жити, не вмирати!

„Хай же знущаються люди лукаві,
„Хай я і мук натерплюсь:
„Перед тобою, дитино, я права
„І перед Богом гріха не боюсь.“

Пізно од річки не дівчина хибка,—
Твердая мати ішла,
В серці гарячим великою силу
Миру назустріч, як прапор, несла.
Йшла вона—місяць облив її світом...
Вітер поштиво затих,
Мов засоромлена, тихо плескала
Хижа ріка в верболозах німих.

Безщасна.

Не тобі, чорнявая селянко,
Думка ця складається моя;
Не тебе, розкішная панянку,
Щирим серцем привітаю я.
Вас лиш, вас, безщасні дівчата,
Що в глухих невідомих кутках
Осудила доленька проклята
Марно жить і гинуть у сльозах.
Потом хліб селянка заробляє,
В праці тратить цілі дні свої,
Так за те ж хоч волю серце має,
Так за те ж хоч ніч уся—її.
Цілий вік панянка розкошує,
Бо й на світ родилась панувать;
Їй не тяжко, бо вона й не чує,
Як ту розкіш гірко зароблять.
Ти ж, моя зозуле жалібнице,
Маєш батька, маєш всю сімью,
Що держать тебе, як пташку в клітці
Доглядають молодість твою.
Сита ти і вдягнена, й обута,
Білі руки й личенько твое,
Так же ж хліб, неправдою добутий,
Часом в горлі кісткою стає.
Вбога розкіш, що для тебе тато.
Назбірив з нещасних земляків,

Вигляда з усіх куточків хати,
Серце рве на тисячі шматків.
Ти ж мовчиш, бо змалечку бездільна,
Не здолаєш хліба заробить,
Ти мовчиш, бо серденько безсильне
Не посміє клітки розломить,
Вьянеш ти без щастя і без діла,
Ні з ким думки поділити тобі,
І що-року гаснуть, як в могилі,
Чесні думи, щирі, молоді.
Як зачерсне серце без любові,
Як із злом добро змішаєш ти,
О, тоді всі раді, всі гстові
„Люту бабу“ люто проклясти.
Я ж ту „лютість“ добре розумію,
І з тебе, безщаснице моя,
Кепкувать ніколи не посмію,
І тебе не винуватю я.

Мури.

Умерти я права не маю,
А жити охоти нема,
І ось—по-між людьми блукаю
З нудьгою, мов тая тума,
Даремне до праці, до волі,
Неначе до сонця трава,
Все ж тягнеться серце—і болі,
І распач, самітне, хова.
Даремне! Простору немає,
Ні звідки поради нема,
І сила вже крила згортає
І розум обхоплює тьма.
Круг мене мов мури зростають,
Щодня, що-години на жах,
А замкнені двері ховають
Тернистий узесенький шлях.
Щоб бачити небо—єдине
Віконце малесеньке є,
Та й там вже павук павутиння
Незпинно старанно снує...
Я б стелю зірвала! під небо
Ще б вийшла я вільна на шлях...

Так... серце для цього, бач, треба
Твердішеє мати в грудях.
Пропає би й павук з павутинням,
Якби тії мури зламать,
Та тільки ж... побиті камінням,
В той час будуть тяжко стогнать...
Цей стогін отих, що кохаю,
Для кого ще мушу я жить...
Муруйтеся же, мури безкраї,
Мене, а не їх придушить!

* *
*

О, дужий! Як же ти погірдливо підвівсь,
Ти думаєш,—зборов, то ти уже і правий?

Радієш, що зломив того, хто й сам хиливсь?

Пишаєш, що здобув в борні нерівній слави?
Стривай бо, не радій: що мало росцвісти
І рясно уквітчать чоло твоє квітками,
Шепшиною тобі постелеться в путі,
І в тіло те віп'ється колючками!
Здивуєшся тоді, як сталося таке:
Мізерне зіллячко та велетня спиняє?
Так знай же, що й плохе, і кволе, і хибке
В образі лютої отрути добірає!—

Єрихонська рожа.

Я бачила квітку—з святої землі
Побожні прочани до нас занесли:
Без пахощів, сіра, посохла, негожа,
Та квітка була, „єрихонська рожа.“
„Це дивная квітка,“ прочанин сказав,
Поклав на долоню, водою полляв
І—диво! рослина прочнулася враз,
В очах розгорнулася, в очах росцвіталась.
Оттак же часами, як рожа пустині,
Міняється серце од ласки в людині.

Ліки.

Світ білий од сонечка грає
 Світ божий життям весь кипить,
 А мучене серце бажає
 Лиш смерти,—цурається жить...
 Світ божий зірками пишає,
 Його присипляє весна,
 А темнее серце страждає
 І ночі конає без сна.
 Кріз соняшний радісний промінь
 Я бачу той погляд сумний,
 Кріз гамір байдужний та гомін,
 Я чую той крик болісний.
 І в синій зоряній ночі
 Він спати міні не дає,
 Росплющує втовлені очі,
 Роботи думкам завдає.
 Не можу я спати, устану,
 Роскину повсюди думки:
 А ну ж, може, зілля дістану
 Цілюти оті виразки?
 Піду я в степи по травичку,
 У ліс по коріння піду,
 Сцілющу шукати водицю
 У нетрі подамсь, і знайду!
 Знайду я, наллю нею зілля,
 І слово скажу чарівне,
 Теплом свого серця зігрію
 Те чисте пиття помішне.
 У кубок ясний, кришталевий
 До краплі я виллю пиття—
 Нехай воно зроде наново
 Потрощене горем життя.
 Цить! Треба ступати злегенька:
 Несу я пиття чарівне:
 Ним сцілиться хворе серденько—
 Воскресне знов чисте, ясне.
 А що, як отрути—не ліки
 Зварила помилкою я?..

Бурун.

Насупилось грізне море,
 Бурун за буруном іде,

На герць викликає він гори,
 Сердито та грізно гуде.

Всух вітер. І хвилі зрівняла
 Ніч-мати пестливим крилом.
 А гнівний бурун не вгає—
 Все б'ється, незборений сном.

У сонне кришталеве море
 Вдивляється рання зоря,—
 Безсонний бурун все говорить,
 Все гірко когось докорує.

Устало веселе сонце,
 Розбіглась хмарок череда,
 Всміхається море спросоння—
 А він все журливо рида.

Налинув вітрець і до хвилі
 Приник з поцілунком палким,
 Бурун до каміння німого
 Підскачов з питанням гірким.

Так любо! Так світ весь раює!
 Чого ж бо у час цей ясний
 Під каменем плаче, сумує
 Та квилить бурун нависний?

Та ж море, як воля, просторе,
 Як доля—хороше, ясне!
 А він божевільний на горі
 Кохає каміння тісне!

Даремні твої силкування:
 Од віку байдуже до всіх—
 Воно не почує благання,
 Не вчує докорів твоїх...

Одлинь, безталанний, у море,
 Ти змучивсь в даремній борні:
 На морі багато простору,
 Покинь ці каміння сумні!..

Буря.

Реве вітер серед плавні,
 Верболіз ламає,
 По Дніпрові, наче віці,
 Хвилі наганяє,—
 Наче віці білорунки
 В ревучій отарі;

Сивий місяць, наче чабан,
 Виглядає з хмари.
 Вже не нічку, вже й не другу
 Реве заверюха,
 Як на бідну сиротину
 Завзята свекруха.
 Чорне море закипіло,
 Дмиться Дніпр горою,—
 Не одну сердешну жінку
 Зробить удовою...
 Реве вітер, аж до хвилі
 Верби нахиляє,—
 Бідну вербу люте горе
 Додолю згинає.
 Стогне вітер, чайка скиглить,
 Серце, надриває—
 Бідна вдова з сиротами
 Долю проклінає.

Н а л и м а н і.

Ой, широко лиман
 Розливається,
 Верболозом кругом
 Він квітчається.
 Над ним сонце ясне
 Усміхається
 І по хвилях огнем
 Розсипається.
 Вітерець подиха
 Тихо, з ласкою,
 Маківки колнха
 По-над ряскою,
 А під нею в воді
 Гуля рибонька,
 Очі ясні, сама,
 Наче срібненька.
 Очерет шелестить,
 Нагинається,
 Качки тихо пливуть,
 Не лякаються.
 За водою каюк
 Тихо сунеться.

То заверне у бік,
 То закрутиться.

Щ е р б а т а.

Сказав ти, мій друже, колись то,
 Що ллється із чарки вино
 Тоді лиш, коли аж до вінців,
 До-повна налите воно.
 А я тобі, друже, одмовлю,
 А ти розміркуй, розгадай:
 З щербатої чарки ще швидче
 Поллється вино через край.
 З шасливого серця багато
 Лунає пісень голосних,
 А горе, а доля щербата
 Ще більше виспіває їх.
 Як в чарці, налитій до краю,
 Вже місця й для краплі нема—
 Душа переповнена щастям,
 Частенько буває німа.
 А доля, сліпенька бабуся,
 Щербату все хоче сповнить—
 Гірка не сповняється—й з неї
 За піснею пісня біжить.

Н і ч н о ю д о б о ю.

Серед неба високого срібний місяць став;
 Тихую, претихую нічку Бог послав.
 Задрімали клопоти, праця засипа,
 В мріях пишно-радісних щастя потопа.
 Тільки горе-гадина, що лякалось дня,
 Ворушиться в темряві дужче почина.
 Ширше ж, срібний місяцю, промінням
 сипни,
 В вікна бідолашнії пильно зазирни!
 Може, як осяється темрява німа,
 Горенько вгамується й серце задріма.

ЗІРКА.

Кругом мряка, кругом хукга.
 І мороз лютує,
 Наганяє вітер тучу,
 Деревя турбує.
 Снігом білим замітає,
 Зів'явші квіти,
 Без жалю скрізь обриває
 Листочки і віти.
 Темно, сумно, страшно в полі,
 Немає дороги,
 Незнайоме поле голе,
 Потомились ноги.
 Тільки серце не втомилось,
 Не плаче—співає,
 Бо хоч темно, а на небі
 Зіронецька ще сяє,
 Нехай хмари небо криють,

Нехай вітер плаче,—
 Вона сяє—не журюся,
 Поки її бачу.
 Поки сяє, не загасла,
 Не загасну в світі,
 Буду знати, куди іти,
 Що міні робити.
 Наді мною ще малою
 Зірка та засяла,
 Знання світу з того часу
 Серце забажало.
 Поки жива, все одного
 Я бажати буду—
 Тої зірки, того світу
 По вік не забуду!
 Одного ще тільки в зірки
 Щиро б я просила:
 Трошки світу, щоб я й другим
 Колись посвітила...

СЕРГІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ БЕРДЯЄВ.

В 1885 р. в галицькій „Зорі“ був надрукований його український вірш „Вночі.“ Після того його поезії коли-не-коли появлялись у різних українських виданнях. Сергій Олександрович мало відомий, як письменник, в українській літературі, бо українською мовою він писав занадто мало, а все своє життя здебільшого писав і пише по російськи. Пише він по російськи поезії, публіцистичні і критичні статті, оповідання, нариси і т. и. Найбільшої популярности Сергій Олександрович придбав собі, як газетний працівник і співробітник. Певно мало знайдеться таких поступових російських часописів, в яких би час од часу не друковались праці Сергія Олександровича... Статті його завжди повні запалу, ентузіазму, віри в кращу будучину... Крім того, він частенько писав і пише поезії німецькою, польською і инш. мовами. Між иншим, він переклав на німецьку мову чудову поему-баладу Миколи Вороного „Євшан зілля“. Любов Сергія Олександровича до українського народу і до української літератури прокинулася під впливом українського національного культурного руху восьмидесятих років. Його чула душа не могла бути байдужою до того, що діялось навколо його на Україні і він прилучав свій голос до голосів инших служителів Української Музи. Українські його поезії здебільшого носять народницько-сентиментальний характер, бо і сам Бердяєв ширий, переконаний демократ і народовець. Родився Сергій Олександрович у заможній поміщицькій сім'ї. Учився в Києві, і здебільшого живе в йому, оддаючи увесь свій час і свої сили літературній праці.

Вночі.

Милий друже! Стародавньої слави
 Ми тепер не знайдемо й руїни:
 Що померло, не воскресне знову
 В лихоліття матері України.
 День минув, і ніч безкрая чорна,
 Наче камінь, налягла на душу...
 Не дїждусь я світу золотого,
 І у тьмі по вік блукати мушу!
 Одлетіла молода надія,
 Під негодою повьяла доля,
 І катують бідне серце мари:
 Люта смерть та грізна неволя.
 Все я чув проклятий дзвін кайданів,
 Бачив все могили та могили...
 І плачуть очі,—хай глузують люди,—
 Сліз ховать немає в мене сили.
 А засну—таке міні присниться,
 Що іще смутніше, гірше стане,
 І життя своє згадаю з жалем,
 Де без сорому робив погане.
 Як ходив на пишнії бенкети
 Я од страху вкупі з ворогами,
 За братів не оступався щирих,
 Хоч кругом знущалися над нами.
 Полягли: тоді во ім'я правди
 Побратими за громадське діло,
 І свободу лицарі святїї
 Для родини добували сміло.
 Ті, що вміли ближнього любити
 У тяжку, кривавую годину,
 На страшнім суді Христовім стануть
 Одесною Всеблагому сину.
 Не дає міні цей сон спокою!
 (Божа кара—моє вічне горе!)
 Стільки дужих, чесних потопила
 Боротьба, мов в бурю човнів море.
 Я ж живий ще! Злий бур'ян у полі
 Під палючим сонцем не вмирає,
 А пшениця й жито добре гине,
 Хліборобів праця пропадає.
 Милий друже, не суди ж слабого,
 Бо йому так важко серед ночі...
 Позникали ясні зорі з неба,
 Виступає совість перед очі

І співа свою сувору пісню,
 Що далеко всі мої надії,
 Що повьяла доля молода—
 І уста склепились, мов німії.

Пізно

Люби, аж доки любитись,
 Аж доки стане сил:
 Проб'є година,—прийдеться
 Журитись край могил!
 Навколїшках, кріз слїзоньки
 Лиш бачитимеш ти
 Травицю пишну цвинтарню
 Й над мертвими хрести!
 Не вглядиш тіні милої
 Ні на єдину мить,
 З труни до себе кличучи—
 Гріхи твої простить!
 І скільки б ти не кався,—
 На сумний голос твій
 Не одізветься, лежачи
 На вік в землі сирій.
 Знов поцілунка щирого
 Тобі не принесе,
 Хоч вільне і невільнее
 Давно простила все!
 Хай через тебе плакала
 Й томилась тут вона,
 А там—у домовинонці
 Образи більш не зна!..
 Люби ж ти, поки любитись,
 І поки стане сил;
 Проб'є година,—прийдеться.
 Журитись край могил!

Моїм синам.

Людські руки з мозолями
 Поважайте, любі діти,—
 Де б ті руки перед вами

Не заходились робити:
 Ними вас народ годує,
 А не батько, а не мати!
 На таких, як ми, працює
 Чарівник з людської хати:
 Збудовав панам господоу,
 Їсти й пити дав доволі,
 А за це не бачив зроду
 Сам він радісної долі...
 Голоду в теплі не знали,
 Хлопці, ви! Його ж родина
 Гине з лиха та з печалі,
 Як іде важка година...
 Скільки стратив поту й крові,
 Все шукаючи дороги,
 Повен братньої любові,
 На користь нам, люд убогий!
 Поважайте ж люд той, діти,
 Чистим серцем свято й широко:
 Мужикові пособити—
 Ось мета й велика віра!
 Де громада терпить муки,
 Там не будьте „паничами“:
 Прикладіть до праці руки
 Разом з темними братами!

До Укргіни.

Побачитись знов з Україною рідною
 Бажав на чужині я в тяжкій, дні,—

Додому вернувсь, а немає спокою
 Од болісти давньої й горя міні:
 Усе дожидаюсь я з острахом ночі,
 Бо серце заснути ніяк не дає.
 Заплющить хотів би утомлені очі,
 Щоб тіло могло одпочити моє.
 Родино, святая та любая мати!
 Од смерти врятуєш мене тільки ти,
 Поможеш на працю свобідную стати
 І втрачену силу, і долю знайти!

СВЯТОІВАНСЬКІ ОГНІ.

Як темно... шлях пропав: ми стали
 В лісній страшенній гущині;
 Та не піддався я печалі,
 Бо світ з землі блиснув міні:
 Святоіванські засяли
 Нам шляховідні огні!
 Неначе б то зелені зорі,
 Горять по листях, на траві,—
 І не болить вже серце в горі,
 Ясніш зробилось в голові!
 Брати, ідімо ж далі сміло:
 Природі невмирущії хвала,
 Що ніч сувору освітила—
 І що розсіялася мла!

Константин Францович Ухач-Охорович.

У 1885 році, в альманасі „Нива“ (Одеса, 1885 р.) надруковано 7 його поезій. Крім поезій, Охорович писав прозою статті в „Кіевск. Стар.“, „Ділі“ і „Літ.-Наук. Вістників“. В 1882 р. надруковано в „Кіевск. Стар.“ його статті: „Коденський суд над гайдамаками“ і „Остап Вересай“, в 1883 р. в „Ділі“—„Де що про художника Тараса Шевченка“, в 1885 р. в „Літ.-Наук. Вістн.“—„Могила Т. Шевченка, із записок художника“. Ухач-Охорович скінчив Московську Петровсько-Розумовську рільничу академію. В 1882—3 роках був секретарем і співробітником „Кіевск. Стар.“, в 1884 р.—управляючим української трупи Старицького і нарешті (1885—86 р.) статистиком в херсонському земстві. Умер Охорович у 1886 р.

Літературні джерела для біографії:—Больш. Энцикл., тов. „Просвѣщеніе“, т. 19. Крім того, про його див. „Зоря“, 1886 р., № 10.

До друга.

Для рідного краю, для меншого брата
І сили, і душу свою положи!
Не жди, яка буде за те тобі плата,
Ніякої плати не жди,—а служи!

О с і н ь.

Мла, негода, холод, осінь...
Наболіле серце спить;
Вже старе, проте ще й досі
Про колишне гомонить.
Знов весна на світі буде,
Знов квітками зацвіте—
Та ж земля і ті ж люди,
Та у серці вже не те!
Не прокинеться вже знову
Хворе серце до життя!
Так хіба зведе розмову
На колишне почуття.

О з е р ц е в с т е п у.

Степ усюди, степ без краю,
Ні яруги, ні гори,
Ні хатиноньки, ні гаю—
Терни тільки й чагари.
Тільки де-де ледві мріє
Між могил який шпильок,
Або кійло забіліє.
Захвилює мов ставок
У роздоллі серед балки,
Наче дзеркало, блищить.
Позлітались чорні галки
Каламутну воду пить.
Каламутна ця водиця,
Хоч свічадом вигляда,
Хоча зверху одстоїться,—
На дні сльози, не вода.

Степів сльози!.. Степи плачуть,
Аж туманом повились;
Вони плачуть, що не бачуть
Того, що було колись.
Ось вже сонечко схилилось,
Ось хова своє лице,
Ще в останнє подивилось
На те мерле озерце.
І до озера у гості
Степовий орел літять....
Тихо там у високості,
Тихо й тут, усе мовчить:
Степ, мовчить, мовчать могили,
І галки не гомонять...
Всі заснули заміли
Й чагари, неначе сплять.
Цить лишень! Ось вже й наврочив!
Що це? Стогін? Крич степів?
Ні ж бо—це орел клекоче
Про могили козаків.

Д і т и.

Отак би й дивився, як граються діти,
Регочуться, скачуть, стрибають, кри-
чать...
Усе б залишив я, щоб тільки сидіти,
Сидіти, дивитись, дивитись, мовчати.
І так чогось дивно-предивно на прочуд
В душі моїй гомін дитячий луна,
І так чогось тиском мій мізок морочуть
Думки нестерпучі, неначе мана,—
Що так би й заплакав, коли б не боявся
Сполохати радість безвинних отих
Дітей моїх любих! Я б з ними сміявся,
Коли б... коли б тільки спромігся на сміх.
Та ба! мовчи, лихо, та спи, поки спиться!
А ви, мої любі, нум-нумо кричать!
Глузуйте з старого, скачіть, регочіться,
Я ж буду сидіти, сидіти й мовчати.

ПЕРЕД СВІТОМ.

Гей, покинь, не турбуйсь ти, журливий
мій друже.

Що у нас навкруги так потемніло дуже,
Що зоря по зорі вже на небі згасає,
Що вже й місяць блідий в темні хмари
сховавсь,

І холодний туман по землі розіславсь,—
Байдуже: так перед світом, друже, буває.
Не лякайся, друже мій, тих гадюк ідови-
тих

І тих лютих звірюк, людодів неситих,
Що хотіли б вони всіх живих проковтнути,
І що вся навіжінь скаженіє, гуде,

І що ревом луна розлягається, йде:
Так перед світом, друже, повинно і бути.
Не журися дарма, що у темній темноті
Кожен з нас мов би спить у важенній
скорботі,

Що і слова у нас тут живого немає,
Що вже тільки самі розкричались сичі,
Сіроманці-вовки, що блукають вночі—
Байдуже: так перед світом, друже, буває.
Зійде сонце ясне і розіб'є темноту,
І прокинеться всяк, піде всяк на роботу,—
Он зоря світова, подивись, уже сяє!
Але ти, друже мій, сам себе борони,
Діла щиро пильнуй, стережись, не засни,
Бо перед світом, друже, й таке ще буває.

ВАСИЛЬ ПАВЛОВИЧ МАСЛОВ-СТОКІЗ.

В „Зорі“ за 1886 рік був надрукований його переклад оповідання Володимира Короленка „Ліс шумить“. Після того почали появляться в друку і поетичні його твори. В тій самій „Зорі“ за 1889 р. були надруковані його: „Пісня пісень“ (передрукована потім в „Акордах“) і „Молодо-старечі пісні“. Маслов-Стокіз, судячи по формі і мові його поезій, родом з України російської, але доля закинула його на чужину і він утратив надію коли небудь побачить Україну. Його „Пісня пісень“ написана, як видно з підпису, у Женеві (Женева, 25/xii, 1888), отже він жив, по волі, чи по неволі, у Швейцарії. Та на чужині він не може забути свою рідну Україну і душу його огортає журба за нею, яку він виливає в своїх поезіях. В „Молодо-старечих піснях“ він пише:

„Огорнутий сумом недолі,
Далеко од рідного краю,
Все рвусь я до щастя і волі,
Хоч їх не побачу я — знаю...“.

Пісня пісень.

Вже загорілися зорі вечірнії,
Вітер тихесенько віє,
Поле росою вечірньою скроплене,
Сном оповите, синіє...

Тільки вершена Кармеля далекого
В сяйві рожевім зникає;
Тиша настала, і всюди замовкнуло...
Милого серце чекає...

Де ж ти, коханий мій? Де ти, хороший мій,
Тихий шатер свій ховаєш?
Де ти пасеш своє стадо? Опівдня
Де ти, скажи, оддыхаєш?

Чуєш ти голос мій? Бачиш, ти любий мій,
Чорні пекучі ці очі?
Довго шукала тебе я, коханого,
В сутіні літньої ночі!..

* *

Довго шукала; і ось він коханий мій!
 Вид його щастям палає,
 Під головою в мене його правиця,
 Ліва мене обіймає...

* *

Стелею кедри над нами сплітаються,
 Поле все вкрите квітками;
 Стелються рожі чудові Саронськії
 Пишним килимом під нами!

* *

Пісня чудова, по вік незабутня
 Ллється з високого трона...
 Проміні ранку ще грають на радісним
 Світлім чолі Соломона.

* *

Хлопець державний до ліри схиляється,
 Струн доторкнувся руками...
 Пісня любові могутня і милая
 Котиться, ллється струмками...

Молодо-старечі пісні.

I.

Огорнутий сумом недолі,
 Далеко од рідного краю,
 Все рвусь я до щастя і волі,
 Хоч їх не побачу—я знаю.

Тріпочуть і бьются крилами
 Так пташки, морозом прибиті:
 Все хочуть піднятися вгору,
 Все хочуть у вирій летіти...

Поки їх на улиці хлопці,
 Пустуючи й граючись з дітьми,
 Не знайдуть денебудь в кутчку
 Й зовсім не ростопчуть чобітьми.

II.

В хаті і сумно, і тихо,
 Стукає вітер в вікно,
 В серці ворушиться лихо—
 Згадає давнє воно.

Молодість, щастя, надії—
 Все те минуло давно.
 Знищено всі мої мрії—
 Ніч зазира у вікно...

